

***"AJATTELEMATON SUUNNITELMA, JOKA ON VOINUT KYP-
SYÄ VAIN NAISEN VAATIMATTOMISSA AIVOISSA." -
NAISKUVAN MUUTOS MUUMIANIMAATIO SARJOISSA***

Emmi Virtanen
Kandidaatintutkielma
Yhteiskuntapolitiikka
Yhteiskuntatieteiden ja
filosofian laitos
Jyväskylän yliopisto
Syksy 2023

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO

Tiedekunta Humanistis-yhteiskuntatieteellinen	Laitos Yhteiskuntatieteiden ja filosofian laitos
Tekijä Emmi Virtanen	
Työn nimi "Ajattelematon suunnitelma, joka on voinut kypsyä vain naisen vaatimattomissa aivoissa." – Naiskuvan muutos muumianimaatiosarjoissa	
Oppiaine Yhteiskuntapolitiikka	Työn laji Kandidaatintutkielma
Aika Syksy 2023	Sivumäärä 48
Ohjaaja Matti Laukkarinen	
Tiivistelmä <p>Tutkimukseni on teoriaohjaava sisällönanalyysi muumianimaatiosarjojen <i>Muumilaakson tarinoita</i> (1990–1992) ja <i>Muumilaakso</i> (2019–2022) naiskuvasta ja animaatiosarjojen välillä tapahtuvasta naiskuvan muutoksesta. Tavoitteena on selvittää, millaisia naisrepresentaatioita merkityksineen sarjoissa ilmenee, missä määrin sarjojen naiskuvassa on paikannettavissa tyypillisiä naisstereotyyppioita ja -myyttejä ja missä määrin aineiston representaatiot niitä mahdollisesti haastavat. Tulokset esitän tekemällä vertailevia huomioita sarjojen välillä ja kytkemällä havaintoja laajempaan yhteiskunnalliseen kehukseen.</p> <p>Mediasisällöt, kuten lastenohjelmat, vaikuttavat ihmisten käsityksiin sukupuolesta ja niiden kautta rakentuvaan omakuvaan sekä yhteiskunnallisen toimijuuden kokemukseen. Mediakuvausten ollessa yksiulotteisesti tietynlaisia, kaventaa se kokemusta itselle sopivasta ja hyväksyttävästä toiminnan kentästä elämän eri osa-alueilla. Tutkimuksen teoreettisena viitekehysenä toimii sukupuolen ja representaation käsitteistön määrittely, naiskuvastojen vaikutusten konkretian taustoittaminen, naisstereotyyppien ja -myyttien määrittely sekä lapsille suunnatun animaation merkityspotentiaalain käsittely sukupuolirooleja ja -käsityksiä välittävänä sisältönä.</p> <p>Tutkimuksessa muumianimaatiosarjojen naiskuva osoittautuu yhteneväiseksi tyypillisten naiskuvausten ja -stereotyyppien kanssa. Naishahmot tulevat esitetyksi hoivarooleissa, ulkonäöstä huolta pitävinä ja miehiin nähden jokseenkin vähäteltyinä ja heikompina toimijoina. Samoja representaatioita mukaillen uudemmassa <i>Muumilaakso</i> -sarjassa naiskuva tulee kuvatuksi neutraalimmin. Perinteisiä sukupuolikuvauksia haastavat havainnot keskittyvät uudempaan muumianimaatiosarjaan. Sarjojen välisen naiskuvan muutoksen vähyydestä voidaan johtaa päätelmä uusien tarinoiden ja hahmojen luomisen tärkeydestä.</p>	
Asiasanat Muumit, naiskuva, sukupuoli, representaatio, naisstereotyyppi, lastenohjelma, animaatiosarja	
Säilytyspaikka Jyväskylän yliopisto	
Muita tietoja	

SISÄLLYS

1	JOHDANTO	1
2	TUTKIMUKSEN TAUSTA.....	3
	2.1 Sukupuolen ilmentyminen ja representaatio	3
	2.2 Yksiulotteinen naiskuva.....	5
	2.3 Naiseuden myytit sukupuolistereotyyppinä	7
	2.4 Lasten animaatio sukupuoliroolien välittäjänä	11
3	TUTKIMUSKYSYMYKSET, AINEISTO JA MENETELMÄ	13
	3.1 Tutkimuskysymys.....	13
	3.2 Aineisto.....	14
	3.3 Tutkimusmenetelmä	16
4	NAISKUVA 1990-1992 MUUMEISTA 2019-2022 MUUMEIHIN.....	19
	4.1 Hoivamyytin vahvistajat ja haastajat	19
	4.2 Ulkonäön vaalijat	25
	4.3 Vähätellyt ja kykenemättömämmät	30
5	JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA.....	36
	LÄHTEET.....	41

1 JOHDANTO

Aikansa yhteiskunnallisia rakenteita, arvoja, asenteita ja sukupuolikäsityksiä kuvaavina ja edelleen tuottavina eri mediasisällöt representaatioineen toimivat ajattomana, aina ajankohtaisena tutkimuskohteena. Tutkimuksessani tarkastelen kahta muumianimaatiosarjaa *Muumilaakson tarinoita* (1990–1992) ja *Muumilaakso* (2019–2022) naiskuvanäkökulmasta. Representaatioiden osalta populaarikulttuurin mediatuotteiden, kuten elokuvien tai sarjojen, uudelleenversioinnissa syntyviä merkityksiä tai merkitysten luonnin rajallisuutta on tutkittu hyvin vähän, vaikka monimuotoisista representaatioista ja samaistumisen merkityksestä käydään paljon keskustelua. Muumeista ollessa kaksi suomen kielistä animaatiosarjaa, halusin tarttua tilaisuuteen selvittää, mitä päätelmiä tuloksista voi uudelleenversioinnin osalta edelleen johtaa. Ajankohtaiseksi juuri Muumien tarkastelun tekee tuore uusi muumisarja, joka mahdollistaa ajankuvan muuttumisen vertailun.

Valtavirtasisällössä viihteellistä katselukokemusta lisäävänä tehokeinona tunnustetaan käytettävän hyödyksi helposti tunnistettavia karkeimmillaan muutamien piirteiden varassa esiintyviä stereotyyppisiä hahmoja (Bacon 2000, 174), jolloin sukupuolistereotyyppiat väistämättä kukoistavat. Keskustelussa siitä, luodaanko viihteellisyyden nimissä lopulta monessa määrin haitallisiakin, turhan yksipuolisia sukupuolikuvausvauksia, koen representaatiotutkimuksen tekemisen tärkeäksi. Näin voidaan kiinnittää huomiota representaatioiden totuudellisuuteen ja tehdä representaatioiden merkityksiä ja yhteiskunnallisia kytköksiä läpinäkyväksi. Mediarepresentaatiot eivät ole neutraaleja luonteeltaan eivätkä ihmisten elämästä irrallisia, vaan niillä on vaikutuksensa siihen, miten yksilö asemoituu yhteiskunnallisena toimijana. Mediassa kierrätetyt sukupuolirepresentaatiot palvelevat niissä näkyvää sukupuolen tekemistä toteutettavia yksilöitä elämän eri alueilla, sillä ne lujittavat näiden representaatioiden mukaista sukupuolen normatiivisuutta (Linker 1995, 209–210). Mediaesitysten voi siis nähdä kuvaavan ja lujittavan yhteiskunnassa vallitsevia tapoja toimia. Koska

tarkastelussani on lapsille suunnatut animaatiisarjat, toimivat niissä esiintyvät naisrepresentaatiot yksinä viitteinä ja oppeina lapsille siitä, millaiset naiseuden roolit ovat mahdollisia.

Muumi -tarinoille olennaisina teemoina ystävyys, avoimuus ja seikkailu ovat monessa määrin opettavaisia ja sykehdyttäneet laajasti, sillä Muumit ovat muodostuneet sarjakuvien, kirjojen ja animaatiisarjojen kautta tärkeäksi suomalaiseksi kulttuuriperinnöksi. Muumi -ilmiö astiasarjojen keräilystä kansainväliseen suosioon herätti mielenkiintoni pureutua tarkemmin sarjojen hahmojen sukupuolirepresentaatioihin. Tässä tutkimuksessa olen kiinnostunut siitä, millä tavoin muumianimaatiisarjat osallistuvat esittämään ja tuottamaan sukupuolen jäsenyyksiä naiseuden osalta ja tarkastelen sitä seuraavilla tutkimuskysymyksillä: 1. Millaista naiskuvaa Muumit animaatiisarjoina ilmentävät? 2. Miten osana naiskuvaa naiseuden myytit sukupuolistereotyyppinä ilmentyvät sarjoissa? 3. Miten naiskuva muuttuu 1990–1992 julkaistun *Muumilaakson tarinoita* -sarjasta vuosina 2019–2022 julkaistuun *Muumilaakso* -sarjaan nähden? Aluksi esittelen tutkimuksen taustaa ja teoreettisia lähtökohtia, jonka jälkeen käyn läpi tutkimusasetelmaa, aineistoa ja menetelmää. Tämän jälkeen esittelen tutkimuksen tulokset. Lopuksi esitän analyysin pohjalta tekemääni pohdintaa ja johtopäätöksiä, joissa tuon esiin tuloksista johdettavia laajempia löydöksiä ja arvioin jatkotutkimusmahdollisuuksia.

2 TUTKIMUKSEN TAUSTA

2.1 Sukupuolen ilmentyminen ja representaatio

Sukupuoli on moninainen ja ymmärretään biologisuuden (*sex*) kanssa sosiaalisena (*gender*), jolloin biologinen kehollisuus pystytään käsittämään osaltaan erillään historiallisesti ja kulttuurisesti rakentuneesta sukupuolen konstruktioista (Rossi 2010; 22, 27). Sosiaalinen sukupuoli kuvaa, miten sukupuoli on opittua ja tuotettua sosiaalisessa vuorovaikutuksessa (Lempiäinen 2003, 24). Alun perin jaottelun lanseeranneen Gayle Rubinin (1975) mukaan tarkoituksena on ollut pystyä tavoittamaan ympäristön vaikutus sukupuolen muotoutumisessa. Taustalla on myös Simone de Beauvoirin (1949) näkemys siitä, ettei itsessään biologialla pystytä selittämään sukupuolittuneita ilmiöitä. Biologinen ja sosiaalinen sukupuoli kytkeytyy yhteen sukupuolittuneen kehon omaksuessa sukupuolittuneet kulttuuriset merkitykset (Butler 2006, 54). Tutkielmassani yhdyin sosiaaliseen sukupuolikäsitykseen sekä performatiivisena nähtävään sukupuoleen, jota avaan myöhemmin tässä luvussa. Tutkielmani keskiössä on sukupuolikuvaukset, joiden arvioinnin ja ymmärtämisen avuksi on olemassa paljon eri sukupuolen moninaista ilmentymistä avaavaa termistöä. Olen päättänyt valita avattaviksi aiheeni kannalta keskeisimmiksi kokemani sosiaalisen sukupuolen ja sukupuolen performatiivisuuden käsitteet sekä naiskuvausten ollessa tarkastelussa representaation ja representaatiojärjestelmän käsitteet.

Ymmärrän representaation Paasosen (2010) lailla uudelleen esittävänä, merkityksiä tuottavana ja laajempia kokonaisuuksia edustavana funktioltaan. Representaatiot ovat objekteihin, ihmisiin, kuviin tai esimerkiksi sukupuoleen kiinnittyneitä merkityksiä sisältäviä esityksiä, joiden kautta ymmärrämme ympäröivää maailmaa sekä itseämme. Samanaikaisesti luonteeltaan tuottavina ne muovaavat ja rakentavat tätä ymmärrystä. Representaatiot eivät näyttäydy aina yhteneväisinä katsojassa, vaan merkitykset voivat vaihdella kulttuureittain tai yksilöittäin, vaikkakin tietyt kehykset

todellisuuden ymmärtämiseksi niiden on tunnustettava rakentavan. (Paasonen 2010, 40–41.) Representaatioiden luomat ymmärryksen kehykset ovat tarpeen hallinnan tunnetta kaipaavalle ihmiselle – ne tekevät maailmasta läsnäolevan ja luonnollistavat sen (Lahti 2002, 12).

Ihmisten itseymmärryksellä ja ihmisten kohtelulla on representaatioihin kaksisuuntainen yhteys; ihmiset hahmottavat paikkansa yhteiskunnassa representaatioiden kautta, yksilö ymmärretään ja kohdataan esimerkiksi tietyn ryhmän jäsenenä nähdyin representaation kautta ja nämä vaikuttavat siihen, millaisia representaatioita edelleen tuotetaan (Dyer 1993, 1). Representaatioiden sekä ihmisten itseymmärryksen taustalla on siis tietty normisto. Esimerkiksi lapsi tunnistaa lastenohjelmista jo aiemmin oppimiaan esityskonventioita, jotka voivat olla kulkeneet sukupolvia lähestulkoon samoina. Hän vertaa näkemäänsä jo tunnettuun ja neuvottelee sen ja omien uskomusten pohjalta, vahvistuuko aiempi käsitys vai muodostuuko uusia merkityksenantoja. Tällaista historiallisesti rakentunutta kokonaisuutta, joka sisältää vuosikymmenten tai -satojen ajalta kerääntyneitä oletuksia, arvoja ja yhteyksiä, kutsutaan representaatiojärjestelmäksi (Paasonen 2010, 41–42).

Tunnustettaessa representaatioiden ohjaavan toimijuutta on syytä tarkastella toimijuudessa havaittavaa sukupuolisidonnaisuutta ja jatkuvuutta, joita kuvataan sukupuolen performatiivisuuden käsitteellä. Judith Butler (2006) on esittänyt, ettei sukupuoli ole ominaisuudeltaan staattinen, vaan se luodaan ja sitä ylläpidetään jatkuvasti sosiaalisessa vuorovaikutuksessa ja kulttuurisissa käytännöissä perustuen usein ajanjaksoissa ja kulttuureissa vaihteleviin normeihin ja odotuksiin. Sukupuolen nähtäväksi tuominen performatiivisena esityksenä alkaa jo lapsena, kun käsityksemme itsestämme ja sukupuoli-identiteetistämme alkaa muodostua. Jos sukupuolen luonteesta ja sukupuolinormistosta halutaan uudelleen neuvotella, vaatii se performatiivisuuden mukaisesti toistoa arkisissa käytänteissä, epäonnistumista nykyisten sukupuolinormien täyttämässä (Butler 2006; 107, 236). Kuten varmasti tiedettyä, ei tiettyjä sukupuolinormistoja pystytä täydellisesti täyttämään nytkään, mikä

samanaikaisesti on avain muutokselle sekä havainnollistaa normiston epästaattisuutta ja sen mahdottomuutta kuvata kaikkea sukupuolen ilmentymistä.

Ei siis ole yksiselitteistä, että muutos sukupuolinormistossa olisi selitettävissä pelkästään normistosta poikkeavalla performatiivisella sukupuolen tekemisellä, koska normit eivät ole täydellisiä tai vakaita. Sukupuolesta keskusteltaessa, sitä ilmaistaessa ruumiillisesti ja sen aina rakentuvan kollektiivisesti, on aina mahdollisuus, että jotakin menee pieleen, jää epäselväksi tai ilmenee odottamaton vastareaktio. (Butler 2006, 170; Butler 2015, 28–32.) Tähän liittyy myös representaatioista ja representaatiojärjestelmästä avaamani esimerkit siitä, etteivät representaatiot palaudu aina representaation tuottajaan yksiselitteisesti vaan syntyvät merkitykset voivat vaihdella ja ne ovat katsojan käymän moniasteisen neuvottelun tuloksia. Normiston muuttaminen toisin tekemisellä ei ole yksinkertaista ja on hyväksyttävä, ettei syntyneitä merkityksiä voi täysin suunnitella. Tehottomuudesta ei ole kuitenkaan kyse; performatiivisuuden aktiivisen toiston idealla näen suurta potentiaalia erilaisten visuaalisten sisältöjen luojille monimuotoisempien esitysten ja toiminnan tapojen edistämässä.

Representaatioita luovat ja muokkaavat ovat kulttuurisen vallan kahvassa (Pusa & Suominen 2018, 57). Tällä vallalla representoija tekee valintoja, mitä halutaan tuoda näkyville missäkin kontekstissa ja mitä jätetään kokonaan näkymättömiin (Mäntynen & Pietikäinen 2009, 56). Representaatiot uusintavat ja tuottavat käsityksiä sukupuolesta, sosiaalisesti ja performatiivisesti ymmärrettävästä sellaisesta, joten representaation käsite yhdistettynä sukupuolen moninaisuuden käsitteistöön tarjoaa mahdollisuuden tarkastella, millaisia merkityksiä naiseudelle annetaan aineistossani.

2.2 Yksiulotteinen naiskuva

Median sisällöissä osittain monimuotoisempien representaatioiden yleistymisestä huolimatta luodaan edelleen varsin yksipuolista naiskuva. Naiset näyttäytyvät

edelleen mediakuvastoissa juurtuneiden kulttuuristen naisstereotyyppien kautta huolehtivina äitihahmoina, kiltteinä ja tunnollisina avustajina, seksualisoituina objekteina sekä mystisinä "femme fatale"-kuvauksina (Hyyppä 1995, 16; Koivunen 1995, 25). Stereotyyppit ovat moraalisesti ongelmallisia, sillä ne usein sisältävät ennakkoluuloja eri ryhmiä kohtaan ja edistävät siten mustavalkoista, polarisoivaa jakoa hyvien ja pahojen välillä (Bacon 2000, 61). Jako muodostuu myös oikeaksi ja vääräksi mielletyn olemisen välille, tässä tapauksessa oikeanlaisen ja vääränlaisen naisena olemisen välille.

Kuvastoilla on oman arvonsa tunteeseen vaikuttavaa voimaa, kun naiset havaitsevat oman hyväksynnän olevan riippuvainen kyvystä muovautua naiseutta edustavien kuvien kaltaisiksi (Wolf 1996; 216, 297–298). Kuvastoissa näkyviin hahmoihin samais-tumisella tarkoitetaan hahmoista ja itsestään löydettäviä yhtäläisyyksiä tai hahmoja, joiden suhde elämään vastaa sitä, mitä itsellä toivoo olevan (Rosma 1984, 99). Merkit-tyksen ja hyväksynnän tunne omasta itsestään vaatii ympärille ihmisiä ja kuvauksia, jotka tukevat ja vahvistavat koettua minuutta. Koetusta minuudesta ilmoitetaan sosi-aalisesti muovaamalla omaa toimintaa stereotyyppisesti sen sosiaalisen ryhmän mu-kaiseksi, jonka kanssa halutaan kokea yhteenkuuluvuuden tunnetta. (Leary & Tang-ney 2011, 13–14.) Naisia ja naiseutta edustavien kuvastojen vaikutus ulottuu siis nais-ten omakuvan rakentumiseen, mutta myös kulttuuriseen naiskäsitykseen (Koivunen 1995, 25). Kuvien lisäksi kuvastojen tietynlaiset puhettavat ja kielelliset käytännöt ovat aktiivisesti mukana sosiaalisen todellisuutemme rakentumisessa ja kuvaavat ja juur-ruttavat asenteita ja ajattelutapoja, joiden mukaan yksilöt toimintaansa suuntaavat (Mäntynen & Pietikäinen 2009). Sekä liikkuvassa kuvassa ilmenevät huomioidut että dis-kursiiviset ja kielelliset ilmaisut ovat tarkastellessani muumianimaatiosarjoja oleelli-sia niiden muovaten ja uudelleen esittäen käsityksiä siitä, millainen naiseus on odo-tettua.

Vaikutus yhteiskunnalliseen toimijuuteen tässä yhteydessä tarkoittaa sitä, miten koe-tut mahdollisuudet elämän eri osa-alueilla, esimerkiksi työelämässä, syntyy osaltansa

yleisen naiskuvan perusteella. Mediarepresentaatioissa naisjohtajat ja urauurtavat naiset, jotka nostavat työn prioriteeteissaan perhe-elämän yläpuolelle, näyttäytyvät usein huonossa valossa (Gallego-Pace ym. 2016, 19–21). Brownin (1979) mukaan naisilla on tapana olla hakeutumatta johtaviin asemiin, koska ne eivät ole yhteensopivia naisten kulttuurisen omakuvan kanssa. Esikuvien vähyys voi lopulta myös vaikuttaa naisten poisjäämiseen menestyksekkäältä uralta (Baker Webster & French 2016, 40–42). Mikäli siis nähdään naisen sopivan erityisesti vain tiettyyn rooliin, ei ole mielestäni yllättävää, että siihen rooliin naiset pyrkivät hakeutumaan yhä uudelleen eivätkä toisaalta hakeudu rooleihin, mistä eivät kuvastoissa itsensä näköisistä ihmisistä esimerkkejä näe. Kaavamaisista sukupuolinormiston mukaista suuntautumista elämän eri osa-alueilla puoltaa myös huomiot siitä, että mikäli annettuun sukupuolimuottiin ja -normistoon ei mahdu, saa siitä aina jonkin asteisen sosiaalisen rangaistuksen (Butler 2006, 234).

2.3 Naiseuden myytit sukupuolistereotyyppinä

Althusserin (1984) ideologiateorian mukaan ideologia on sosiaalinen rakenne, joka synnyttää ihmisille tietyt yksinkertaistetut ymmärryksen ja ajattelun raamit, jotka muokautuvat usein tuttua ja yleisesti hyväksyttyä ja vaikuttavat siten ”luonnollisilta”. Myyttien nähdään toimivan ideologian lailla ymmärtämistä ohjaavina (esim. Korte 1988, 131–137). Ideologian voi nähdä ajattelun viitekehyksenä tarkoittavan myös samaa kuin representaatiojärjestelmä (Hall 1992; ks. 2.1). Näen, että samalla tavoin stereotyyppiat toimivat ajattelua rajoittavina ja yksinkertaistavina, jolloin ideologian idea on sovellettavissa stereotyyppienkin ymmärtämiseen. Esimerkiksi Ashmoren ja Del Bocan (1979) mukaan stereotyyppia on tiivistetysti uskomusten järjestelmä jonkun ryhmän jäsenten ominaisuuksista. Hyvin läheisesti muistuttaa siis myyttien ja ideologioiden teoretiikkaa ymmärrystä ohjaavina ja ajattelun viitekehyksinä, jonka vuoksi käytän tutkielmassani stereotyyppioita ja myyttejä vaihtelevasti toistensa synonyymeina.

Naiseuden myytit tai naisstereotyyppiat sisäänkirjoittavat siis uskomuksia siitä, mikä nähdään luonnollisena tai ominaisena naisille. Connellin (1987) mukaan vakiintunut sukupuolijärjestys yleistää naiset stereotyyppisesti feminiinisiksi piirteiltään ja miehet maskuliinisiksi. Tällöin puhutaan sukupuolistereotyyppioista. Feminiinisiksi piirteiksi mielletään vaatimattomuus, haavoittuvaisuus, heikkous, seksuaalinen houkuttelevuus, viehättävyys, avuliaisuus, sympaattisuus sekä huolehtivaisuus muita kohtaan (Goffman 2012, 76–77; Heilman 2001, 658; Stoker ym. 2012, 32). Lukuisia naisstereotyyppioita ja -myyttejä voisi avata syvemminkin kuin taustoituksessani on mahdollista, joten olen pyrkinyt avaamaan aiheen rajaukseni kannalta keskeisimpiä.

Ensimmäinen naiskuvauksissa hallitsevissa määrin ilmenevä myytti on hoivaamisen myytti tai keskusteluissa toisinaan kuultu naisten ”hoivavietti”. Sota-ajan elokuvista tehdyssä tutkimuksessa todettiin elokuvien naiskuvan kiteyttävän äitiyden, perheen ja synnyttämisen olevan naisen ensisijainen yhteiskunnallinen tehtävä (Koivunen 1995, 106). Naisen ja äidin kulttuuristen velvollisuuksien kattokäsite hoiva sisältää laajasti ruumiillisen hoivan lisäksi tunne- ja kasvattamistyötä sekä organisointia ja ajattelutyötä vaativaa kodin järjestyksen ja perheen johtamista (Vuori 2010, 116). Orientoituminen naisille perinteiseksi koetulle kodin alueelle ja hoivaamiselle hoiva- ja kotileikeillä sekä luonteenpiirteinä kiltteys ja mukautuvaisuus nähdään jo varhaiskasvatussuunnitelmakeskusteluissa ominaisena tytöille (Alasuutari 2016; 134, 139–140). Tytöt ja naiset sosiaalisestaan ottamaan oletettujen omien vastuiden lisäksi vastuuta myös miehistä emotionaalisen tasolla; opettamaan miehet hoivaan, ihmissuhteisiin ja kodin alueen tehtäviin (Nikunen 2005, 139). Naiset kohtaavat tämän roolin myötä sukupuolittuneen emotionaalisen työn taakan ja feminiinisyyden ihanteiden on nähtykin aiheuttavan naisille tyypillistä emotionaalista väsymystä ihanteen odottaessa naisilta erityisesti sosiaalista vastuullisuutta, toisten huomioon ottamista ja epäitsekkyyttä (Houkes ym. 2011, 4).

Hoivamyytti perustuu uskomukseen siitä, että lapsen ja äidin suhde on ainutlaatuinen verrattuna lapsen ja isän suhteeseen (Vuori 2010, 109), koska synnyttämisestä ja

imettämisestä johtuen ajatellaan naisten ja äitien olevan ”luontaisesti” kyvykkäämpiä lasten hoitamisessa (Lammi-Taskula & Salmi 2016, 165). Tämä myytti on eriarvoistava konkreettisesti esimerkiksi siksi, että lasten hoidon vuoksi naisten työura on katkeileva (Hyyppä 1995, 167) eikä naisten hoivavastuuseen kannustaminen naisten parempaa hoivataitoa korostamalla siihen puutu. Vanhempainvapaajärjestelmä ja työpaikkojen sukupuolittuneet asenteet vanhempainvapaiden pitämistä kohtaan ovat osana samaa ongelmaa ja kaipaavat rakenne- ja toimintatapamuutoksia epätasa-arvoisen hoivavastuun purkamiseksi (Lammi-Taskula & Salmi 2016, 184). Erityistä vahingollisuutta koituu myös siitä, että oletettaessa hoivaamisen olevan naisten luontainen taito marginalisoi se naiset, jotka kokevat uupumusta, väsymystä, inhoa tai jopa katumusta äitiydestä sekä lasten ja kodin hoitamisesta. Heidän kokemuksensa mitätöityy, kun kulttuurisesti muodostuneiden käsityksien mukaan väsynyt äiti nähdään normatiivisen äidin vastakohtana (Jokinen 1996, 133). Isyyteen ei liity samoja ihanteita tai käytännön tason odotuksia samoin kuin äiteyteen (Nikunen 2005, 139) eikä isyyttä liitetä yhtä syvästi mieheyteen kuin äitiys naiseuteen.

Edellä olevaan myyttiin on liitoksissa myös naisten huonommuuden myytti siitä, että feminiiniset piirteet, joita naisten nähdään hoivamyytinkin mukaisesti omaavan, ovat jossain määrin huonompia tai vähemmän arvokkaita kuin miehiin liitetyt maskuliiniset piirteet (Hirdman 1990, 77–79). Esimerkiksi menestyksekkääseen johtajuuteen liitetään perinteisiä maskuliinisia piirteitä (esim. Carli & Eagly 2011, 108) ja siksi Elliottin & Steadin (2018) mukaan nähdään, että naisten johtajuutta edesauttaisi maskuliinisten ominaisuuksien hyödyntäminen. Oakleyn (2000) mukaan stereotyyppisenä feminiinisenä piirteenä nähdyn tunteellisuuden ja siitä oletetusti seuraavan epärationaalisten, ihmisten välisiin suhteisiin perustuvan päätösten tekemisen voidaan kokea heikentävän naisten näkemistä hyvänä johtajana. Huonommuuden myytti pohjaa pitkälti myös uskomukseen siitä, että naisten aivot olisivat miesten aivoja kehittymättömämmät eikä naisilla olisi naisten ja miesten aivojen pienestä kokoerosta johtuen kognitiivisia kykyjä (Hyyppä 1995, 62). Huonommuuden myyttiin liittyykin stereotypia naisista ”vähempiälyisenä” sukupuolena vailla kykyjä miesten kanssa yhdenvertaiseen

toimijuuteen. Naisiin liitetään stereotyyppisinä piirteinä passiivisuus ja alistuneisuus (Lagerspetz 1998, 259–260) ja kun piirteet liitetään naisiin suhteessa miehiin, voi sen ajatella perusteena sille, miksi naiset näkyvät mediarepresentaatioissa usein miehiin nähden avustavissa ja avuttomissa rooleissa.

Ulkonäkökeskeisyyttä Nykyrin (1996) mukaan viestitään yhteiskunnassamme monesta suunnasta ulkonäköä korostavilla sisällöillä ja erityisesti naisten historiallinen ja kulttuurinen asemoituminen katseen kohteena ja objektina on nostanut naisille ulkonäön merkityksen keskeiseksi. Median tuottamia ulkonäkömalleja ei kopioida välttämättä suoraan, mutta pikkuhiljaa käsityksissä ja tavoitteina ne normalisoituvat ja tulevat yleisesti hyväksytyiksi (Martsola & Mäkelä-Rönholm 2006, 65). Bordon (1993) mukaan naisille suunnatut muoti- ja kauneusteollisuuden ihanteet ja niiden muodostamat normit ja pakot nähdään itse asetettuina vahvan kulttuurisesti normalisoidun ulkonäkökeskeisen tilan vuoksi. Ulkonäkökeskeisyyden tai kauneuden myytin mukaisesti naiset olisivat siis sisäänrakennetusti kiinnostuneita pitämään huolta ulkonäöstään ja asettaisivat itse tiukat raamit ulkonäölleen, joita myytinomaisesti normiston mukaisesti tavoittelevat. Kuten tätäkin myyttiä, monia muitakin sukupuolistereotyyppioita ja -myyttejä läpileikkaa ruumiinsosiologiset näkemykset siitä, miten naisten tehtävänä on nähty jälkeläisten luominen maailmaan. Traditionaalisesti jälkeläisten luominen kytkeytyy ruumiillisuuteen ja luontoon, kun taas miesten alueena on pidetty kulttuuria ja järkeä (Turner 1984, 115–116). Ulkonäkökeskeisyyden myytin voi siis nähdä pohjautuvan kulttuuriseen todellisuuteen, jossa naisten toimijuuden kentäksi on vahvasti koettu ruumis ja ruumiillisuus (Bordo 1993). Negatiivisina vaikutuksina ulkonäköön kohdistuvilla paineilla on nähty olevan kehotyytyväisyyteen, itsetuntoon ja mielenterveyden haasteisiin, kuten masennukseen tai syömishäiriöiden kehittymiseen (Helfert & Warschburger 2013, 1–2).

Historialliset ja kulttuuriset käsitykset naisista ruumiillisuutensa kautta ymmärrettyinä voidaan nähdä pohjana myös naisia seksualisoiville kuvauksille sekä mystisen naisviettelijän stereotyypille. Naisten seksuaalinen esineellistäminen juontaa juurensa

kulttuurisiin ulkonäköihanteisiin, jotka toimivat naisten hyväksynnän kriteereinä ja arvomittareina (Krawczyk & Thompson, 2015). Place (1987, 36–45) kuvaa, kuinka kauniissa femme fatale -naishahmoissa henkilöityy vanha tuttu kulttuurinen myytti naisesta, joka on seksuaalisen ja ”naisellisen” vallan turmelema ja täten vahingollinen myös miehille. Kauneus ja seksuaalisuus kuvataan siis turmiollisena. Mystisyys, joka kohtalokkaan naisenkin kuvauksessa ilmenee, on itsessään saanut myytinomaisen naisen ruumiillistuman. Mysteerinen nainen elää Simone de Beauvoirin (2009) mukaan naisia koskevista myyteistä kaikkein tiukimpana. Naisen ”mysteeri” kuvaa, miten kaikkea mitä naisissa ei ymmärretä, selitetään naisten mysteerisyydellä ja arvoituksellisuudella ja siten myytti toimii myös perusteluna naisten ymmärtämättä jättämiselle (Beauvoir 2009, 430–431).

2.4 Lasten animaatio sukupuoliroolien välittäjänä

Lasten katsotuin ohjelmagenre on animaatio (Schyller & Rydin 1989, 165). Animaation vetoavuus lapsille perustuu selkeään kuvamaailmaan, jonka vuoksi lapsi nopeammin ymmärtää ja tunnistaa asioiden merkityksiä, kuten erottaa hyvät ja pahat hahmot (Rönneberg 1990, 78–79). Ymmärrys sukupuolesta rakentuu moniasteisesti eri merkitysjärjestelmissä mediasisällöt eli animaatio mukaan mukien (Naskali 2010, 277). Median sosiaalistava vaikutus korostuu erityisesti silloin, kun muut sosiaalistavat tekijät ovat vähemmässä määrin läsnä yksilön elämässä (Mustonen 2001, 123). Vaikka media ei toimi ainoana sosiaalistajana, on sen roolin kasvu ja medialaitteiden lisääntyminen muovanneet lasten kasvuympäristöä ja lapsiperheissä mediakasvatuksen huomioiminen on noussut välttämättömäksi (Lahikainen 2015; 16, 24).

Animaatiossa hahmojen ulkoiset ominaisuudet, kuten hahmon silmäripset, huulet tai näiden puuttuminen, viestivät katsojalle hahmon sukupuolesta (Abel 1995, 5). Muu-animaatiossa esimerkiksi tyttöahmo Niiskuneidin nilkkarengas ja otsatukka toimivat tällaisina animaatiolle tyypillisinä signaaleina sukupuolesta. Hahmon ääni on

myös keskeinen tekijä vaikutelmien luomisessa (Bacon 2000, 173). Ääni antaa keskeisiä viitteitä hahmon sukupuolesta ja luonteenpiirteistä. Kun katsoja tunnistaa hahmon sukupuolen, muodostaa hän hahmon perusteella merkityksiä myös osaksi hahmon edustaman sukupuolen ymmärrystä. Erilaiset merkityksenantoprosessit ovat Bauman (1978) mukaan tärkeitä lapsen kasvuympäristössä niin arjen tapahtumien kuin eksistentiaalisten elämäkysymystenkin osalta. Sadut auttavat lapsia paitsi sisäistämään, mutta myös punnitsemaan merkityksiä. Sukupuoliroolien osalta sadut mahdollistavat lapsille heidän omassa elämässä esiintyvien henkilöiden vertaamisen satujen hahmoihin, kun he arvioivat sitä, millaisia miesten ja naisten tulisi olla. (Kochiyama 2013, 6.)

Lapset määritellään suojelua tarvitsevaksi erityiseksi mediayleisöksi, sillä lasten kognitiiviset, emotionaaliset ja moraaliset taidot suppeamman kokemuspohjan lisäksi ovat aikuisista eroavaisia eikä lapsilla siksi voi olla yhtäläisiä kykyjä sisältöjen kriittiseen arviointiin (Potter 2016). Lapset ovat siis vaikutusherkempi mediayleisö, joka alleviivaa lapsille suunnatun sisällön keskeisyyttä. Sitä alleviivaa myös lukemattomat tutkimustiedot, jotka osoittavat suhteellisen vahvan sukupuoli-identiteetin ja sukupuolirooleja mukailevan tekemisen ymmärtämisen muodostuvan jo varhaislapsuudessa ennen kouluikää (esim. Birkbeck ym. 2016; Meyer 2010; Raij & Tani 2015).

Naishahmojen on 2000-luvulla havaittu olevan lastenohjelmissa älykkäämpiä ja itenäisempiä kuin ennen 1990-lukua. Samalla tuloksena kuitenkin havaittiin, että television katsomisen määrä oli suoraan verrannollista lasten stereotyyppisiin käsityksiin naisista ja miehistä kasvaen suhteessa television katselun määrään (Signorielli 2001, 347–352). Sisältöä kuluttamalla lasten stereotyyppiset käsitykset siis kasvoivat monimuotoisuuskehityksestä huolimatta, mikä ilmentää tuloksena yksiulotteisuutta lastenohjelmien naiskuvauksissa.

3 TUTKIMUSKYSYMYS, AINEISTO JA MENETELMÄ

3.1 Tutkimuskysymys

Kiinnostukseni tehdä representaatiotutkimusta perustuu visuaalisuuden vallan tiedostamiseen ja tunnustamiseen (Rose 2007, 35). Olen kiinnostunut selvittämään, millaista todellisuutta suositut Muumit animaationsarjoina ovat edelleen tuottamassa naisuuden jäsenysten osalta. Tutkimuksen päätavoitteena on muodostaa kattava kuvaus muumianimaationsarjojen naiskuvasta. Kiinnostukseni sukupuolistereotyyppien ja -myyttien käyttöön populaarikulttuurisällöissä johti myös tavoitteeseen tutkia, missä määrin osana naiskuvan muodostumista aineistossa ilmenee kulttuurisissa käsitteissämme eläviä naisstereotyyppioita. Rajasin tarkastelun naisrepresentaatioihin mahdollistaakseni tutkimukseen myös sarjan uudelleenversioinnin tarkastelun. Kolmantena tavoitteena on siis selvittää, miten naiskuva muuttuu samoihin hahmoihin ja pitkälti tarinoihinkin perustuvissa animaationsarjoissa, joiden julkaisujen välillä on 30 vuotta.

Näin ollen olen muodostanut seuraavat tutkimuskysymykset:

1. Millaista naiskuvaa Muumit animaationsarjoina ilmentävät?
2. Miten osana naiskuvaa naiseuden myytit sukupuolistereotyyppioina ilmentyvät sarjoissa?
3. Miten naiskuva muuttuu 1990–1992 julkaistun *Muumilaakson tarinoita* -sarjasta vuosina 2019–2022 julkaistuun *Muumilaakso* -sarjaan nähden?

3.2 Aineisto

Tutkimusaineistona käytän jaksoja kahdesta lasten muumianimaatiosarjasta. Aineisto koostuu yhteensä 29 jaksosta, *Muumilaakson tarinoita* -animaatiosarjan kuudestatoista jaksosta ja *Muumilaakso* -animaatiosarjan kolmestatoista jaksosta. Sarjojen jaksot ovat lyhyitä, suunnilleen 20 minuuttia pitkiä. Vanhemman animaatiosarjan jaksoja aineistoon on valikoitunut muutama enemmän, sillä jaksoja on myös tuotettu yli puolet enemmän. *Muumilaakso* jakautuu tuotantokausiin, jonka vuoksi uudemman sarjan jaksot pystyy paikantamaan muodostamillani numeroviitteillä niin, että esimerkiksi 2.01 tarkoittaa toisen kauden ensimmäistä jaksoa. Vanhemmasta sarjasta käytän nimenomaan alkuperäisiä 1990-luvun dubbauksia kuvatakseni mahdollisimman hyvin ja totuudenmukaisesti ajan kuvaa. Niitä käyttäkseni aineisto *Muumilaakson tarinoita* -sarjan osalta on kerätty YouTube- ja Vimeo-videopalveluista, koska esimerkiksi MTV Katsomossa äänet ja osittain sisällöt niiden mukana ovat muutettuja. *Muumilaakso* -sarjan aineisto on kerätty Yle Areena-suoratoistopalvelusta. Aineiston jaksot on valikoitu suurimmaksi osaksi satunnaisesti, mutta osittain jakson nimen perusteella, mikäli nimi antoi viitteitä, että jakso voisi sisältää naiskuvan osalta oleellista sisältöä. Jälkimmäisellä perusteella valikoin neljä jaksoa nimeltään ”Prima-donna”, ”Vedenneito”, ”Äidinrakkkaus” ja ”Muumimamman apulainen”. Alun perin muisto *Muumilaakson tarinoita* -sarjan ”Vedenneito” -jaksosta toimikin yhtenä inspiraationani valita aineistokseni muumianimaatiot.

Eija Niskanen (2018) muistuttaa, että muumianimaatioilla on vahva pohjansa japanilaisessa animeteollisuudessa ja siten suuri merkityksensä myös japanilaisessa kulttuurissa. Vuosina 1990–1992 tehty japanilaisgrafiikoita kantava animaatiosarja *Muumilaakson tarinoita* on suomalaishollantilais-japanilainen yhteistuotanto, joka perustuu pääosin Tove Janssonin romaaneihin sekä Tove ja Lars Janssonin brittiläiselle The Evening Newsille tekemiin sarjakuviin päätähentinään tutut muumi-hahmot, mutta osa tarinoista on luotu myös Japanissa. Brittiläis-suomalaisesta *Muumilaakso* -animaatiosarjasta (*Moominvalley*) on julkaistu Yle Areenaan kolme tuotantokautta

vuosina 2019–2022. Vaikka käytän tutkimuksessani vertailua helpottavana keinona 1990-luvun muumianimaatiosarjasta nimikkeitä ”vanha” tai ”vanhempi” sarja, johtaa muumianimaation perinne kuitenkin jo vuosiin 1969–1972, jolloin ensimmäiset muumianimaatiot syntyivät Japanissa. Tove Jansson ei ollut kyseisiin animaatiosovituksiin täysin tyytyväinen, joten Japanissa suosituksi tullutta animaatiota ei koskaan nähty Suomen TV-ruuduilla. (Niskanen 2018.)

Taulukko 1 Aineisto sarjasta Muumilaakson tarinoita (1990–1992)

Jakson numero	Jakson nimi
9	Näkymätön lapsi, osa 1
24	Kiirehdi, Nuuskamuikkunen
28	Laineilla lipuva teatteri, osa 1
43	Primadonna
45	Muumipeikko rakentaa talon
53	Vedenneito
56	Salainen ruokalaji
57	Äidinrakkaus
58	Taiteilijoita muumilaaksossa
59	Noitakävelyä
65	Naamiaiset
79	Muumipeikon kihlaus
88	Muumitalvi
90	Muumit muinaisuudessa I
91	Muumit muinaisuudessa II
92	Aarrekartta

Taulukko 2 Aineisto sarjasta Muumilaakso (2019–2022)

Jakson numero	Jakson nimi
1.01	Pikku Myy tuli taloon
1.02	Kevätlaulu
1.04	Kelluva teatteri
1.05	Kultainen häntä
1.10	Muumimamman apuri
1.12	Näkymätön lapsi
2.01	Latua, Herra Virkkunen!
2.07	Tiuhti ja Vuuhti
2.09	Jäähyväiset Niiskuneidille
2.10	Muumipapan saari
2.12	Muumipeikko ja merihevoset
3.01	Kotona jälleen!
3.12	Muumimamman lentävä unelma

Aineiston vahvuus audiovisuaalisena animaationa on sen monipuolisuus ja vaikuttavuus. Nykyään suuri osa mediasta on audiovisuaalista, kun on tunnustettu kuvan vaikutuksen tekstisisältöön verraten olevan usein moninkertainen (Hakkarainen & Kumpulainen 2011, 45). Kirjoitettu teksti voi esittää vain rajallisen määrän yksityiskohtia verrattuna audiovisuaaliseen tietoon (Bacon 2000, 34). Samoista syistä aineisto on haastava ja vaatii tarkkaa havainnointia. Koska käsitykset sukupuolesta

muodostuu jo varhain, tuntui luonnolliselta päätyä lapsille suunnattuun sisältöön (ks. 2.4). Lasten animaationsarjat ovat tärkeä aineisto tutkia, sillä ne tarjoavat lapsille ainutlaatuisia tilaisuuksia löytää samastumiskohteita ja käsitellä erilaisia tunteita ja kokemuksia (Salokoski 2007, 76–77). Samalla lapsille suunnatut sisällöt edustavat yksiä lasten ensimmäisistä tavoista tutustua yhteiskunnan kulttuuriin arvoineen, asenteineen ja sukupuolirooleineen.

Halusin valita tiedettävästi suosituksen lastenohjelman, jotta ohjelman voisi olettaa vaikuttavan mahdollisimman moniin. Suomessa lapsille suunnatusta sisällöstä muumianimaationsarjat edustavat varmasti yksiä kansallisesti tavoitettavimmista lastenohjelmista. Esimerkiksi Valkosen (2012) television merkitystä lasten arjessa tutkivan väitöskirjan haastatteluaineistossa *Muumilaakson tarinoita* oli lasten keskuudessa järjestystä erittelemättä neljän suosituimman lastenohjelman kärjessä. Kun Muumeista kerrotava uusi animaationsarja *Muumilaakso* julkaistiin 2019, tuli sen ensimmäisen tuotantokauden ensimmäisestä jaksosta Yle Areenan kaikkien aikojen katsotuin jakso (Hannonen 2019). Uuden sarjan suosion määrän voi olettaa pohjautuvan ikivihreän lasten suosikin paikkaan, jota *Muumilaakson tarinoita* -sarja on kantanut 1990-luvulta tähän päivään asti.

3.3 Tutkimusmenetelmä

Aineiston käsittelyssä käytän laadullista sisällönanalyysia, kvalitatiivisen analyysin perustyökaluna pidettyä menetelmää. Sisällönanalyysissa aineistoa jäsennetään, koodataan ja luokitellaan perimmäisenä tarkoituksenaan ilmiön syvämpi ymmärtäminen. (Silvasti 2014, 33.) Ensin aineisto hajotetaan osiin, käsitteellistetään ja informaatioarvoa lisäävästi lopulta tiivistetään tarkoituksena muodostaa selkeä kuvaus valitusta tutkittavasta ilmiöstä. Loogiseen prosessiin perustuvalla aineiston käsittelyllä kytketään lopulta tulokset ilmiön laajempaan kontekstiin. (Tuomi & Sarajarvi 2018; 117, 122). Laadullinen sisällönanalyysi sopii analyysimenetelmäksi, koska

tarkoituksena on tuottaa tietoa representaatioihin kiinnittyneistä ilmiöistä ja merkityksellistää mediarepresentaatioiden luomisen vastuuta laajemmassa kuvassa.

Sisällönanalyysi voidaan tehdä aineistolähtöisesti, teoriaohjaavasti tai teorialähtöisesti. Parhaiten tutkimusaiheeseen sopii teoriaohjaava sisällönanalyysi, sillä teoriaohjaavassa analyysissä tekoon kytkeytyy myös teoria (Eskola 2001), mikä näkyy keskeisenä yhden tutkimuskysymyksenikin tasolla. Yhtenä tutkimuskysymyksenä ja tavoitteenani on naisstereotyyppien ilmentymisen paikantaminen, jota ohjaa teoriaosuuden luku 2.3 naiseuden myyteistä sukupuolistereotyyppinä. Analyysimenetelmän valintaan vaikutti myös tunnustus siitä, että puhtaasti aineistolähtöinen analyysi on miltei mahdotonta toteuttaa aihealueeseen liittyvien ennakkotietojen vuoksi. Teoriaohjaavan analyysin periaatteiden mukaisesti analyysi ei pohjaudu kuitenkaan teoriaan, vaan analyysiyksiköt valituu aineistosta ja eteneminen tapahtuu aineiston ehdoilla, mutta teoria toimii auttavana elementtinä ja havainnot sidotaan jo ilmiöstä tiedettyihin käsitteisiin ja teoriaan. (Tuomi & Sarajärvi 2018; 109, 133.)

Analyysi on toteutettu sisällönanalyysille tyypillisesti ensin redusoimalla eli pelkistämällä aineisto (Tuomi & Sarajärvi 2018, 123) kirjoittamalla muistiinpanot jokaisesta jaksosta eritellen, mikä sisältö on naiskuvan suhteen oleellista. Aineistoni kerronta muodostuu audiovisuaalisesti, joka tarkoittaa liikkuvan kuvan ja äänen yhteisvaikutuksessa muodostuvia merkityksiä (Herkman 2001, 12–13; Immonen 2021). Muistiinpanot muodostin videoaineiston monesti läpi käymällä, jolloin litteroin kaiken olennaiseksi kokemani yksityiskohtaisesti kohtaus kerrallaan visuaalisen ja audiaalisen tiedon yhdessä tuottamia käsityksiä seuraten. Kattavan sanallistetun naiskuvan pyrin tuottamaan analysoiden huolellisesti sitä, mitä käsityksiä katsojalle muodostuu hahmojen omapuheesta, vuorovaikutuksesta, toiminnasta, ulkoisesta olemuksesta sekä hahmojen yhdessä muodostamasta sukupuolijärjestyksestä. Vuorovaikutteisuuden tarkastelussa kiinnitin huomioita siihen, ketkä puhuvat, miten puhuvat, mikä rooli puhujalla on, kelle puhutaan ja miten ja mistä rooleista vuorovaikutuksen muut osapuolet vastaavat alun puhujalle takaisin. Nostin aineistosta myös sellaisia mieskuvaa tuottavia kohtia, joiden koin tuottavan naiskuvaa vastakkainasettelulla mieheyteen

nähdän. Näin toimimalla pyrin tekemään huomioita luotettavasta tutkijapositionista käsin, sillä aineiston sukupuolijärjestykseen liittyi väistämättä ennakko-oletuksia. Sukupuolijärjestyksestä tarkasti kuvaamalla kiinnitin huomiota siihen, etten jätä analyysistä pois kohtia, jotka tuottavat poikkeavia tuloksia ennakko-oletuksiini nähden.

Yhteiskuntatieteilijänä sidoin analyysissä tekemiäni huomioita laajempaan yhteiskunnalliseen kehikkoon aiemman tutkimustiedon valossa. Tulkintani oleellisuuden perustan yhteiskunnan ja tekstisisällön dialektiseen suhteeseen eli siihen, että aineistoni voi nähdä rakentuvan yhteiskunnallisen järjestyksen ja kulttuurin vaikutuksessa (Fairclough 1997, 50–51). Otan huomioon subjektiivisuuden siinä, että kaikki katsojat eivät välttämättä näe samoja yhteyksiä tai oleellisuuksia kuvauksissa. Lähtökohtana on laadullisen tutkimuksen virhemarginaalin tunnustaminen. Täysin objektiivisia tuloksia tuottavaa laadullista tutkimusta ei ole (Tuomi & Sarajärvi 2018, 189). Tiedostan myös, etteivät viihteellisen lastenohjelman representaatioiden luomisen tarkoitukselliset välttämättä tarkoituksella ole sukupuolta koskevassa moninaisuudessa ja esimerkiksi karrikoinnit ovat tyypillisiä keinoja valtavirtasisällössä seuraamisen helpottamiseksi (Bacon 2000, 33). Onnistuneen valtavirtasisällön mukaisesta viihteellisyyden näkökulmasta naisrepresentaatioista tehdyt tulkinnat voisivat olla siis hyvin erilaiset.

Naiskuvan osalta oleelliseksi kokemistani havainnoista kertyi käsiteltäväksi yhteensä 19 sivua muistiinpanoja, jonka jälkeen yhdistin havainnot samankaltaisuuksien ja eroavaisuuksien perusteella alaluokiksi. Lopulliset analyysin pääluokat muodostin kokoamalla alaluokat lopulta samankaltaisuuksien perusteella vielä tiiviimmiksi kokonaisuuksiksi. Esimerkiksi ”pelastettavat naiset ja pelastavat miehet/neito hädässä -asetelma” on alun perin ollut erillinen alaluokka ”naisten kykyjen vähättelyn” kanssa, mutta yhdistävänä tekijänä naisten kyvyttömyyteen ja pärjäämättömyyteen liittyvien pohjaoletusten vuoksi alaluokat on yhdistetty yhteisen *vähätellyt ja kykenemättömämät* -käsitteen alle. Lopullisten muodostamieni pääluokkien on tarkoitus antaa itsessään jo tiivistetty kuvaus siitä, millaisesta naiskuvasta muumianimaatiosarjoissa puhutaan.

4 NAISKUVA 1990-1992 MUUMEISTA 2019-2022 MUUMEIHIIN

Analyysiluvussa esitän eri tyttö- ja naishahmoihin kiinnittyneitä representaatioita naiskuvan muodostajina kahdesta muumianimaatiosarjasta. *Muumilaakson tarinoita* (1990–1992) -sarjaan viitataan tekstiviitteissä lyhenteellä MT ja *Muumilaakso* (2019–2022) -sarjaan lyhenteellä M. Analyysin käsittelen kolmessa alaluvussa, jotka keskeisten naiskuvausten mukaan kantavat nimiä *hoivamyytin vahvistajat ja haastajat*, *ulkonäön vaalijat* ja *vähätellyt ja kykenemättömämmät*.

4.1 Hoivamyytin vahvistajat ja haastajat

Naiseutta on kuvattu ja ymmärretty kulttuurissa kautta aikain äitiyteen liitettyjen hoivan velvollisuuksien kautta. Hoiva, naiseus ja äitiys liitetään erottamattomasti yhteen. (Vuori 2010; 109, 116). Hoivavelvollisuuteen liittyvät kulttuuriset käsitykset todentuvat aineistossani, kun työnjakoa hahmottavista naiseuden kuvauksista paikansin keskeisimpinä kerta toisensa jälkeen lempeää ja rakastavaa hoivaroolia korostavia kuvauksia. Vaikka kuvaus on hallitseva sen saadessa vahvistusta usean hahmon ja tilanteen osalta, haastaa äidillistä hoivaroolia muutamit kohtaukset ja yksi keskeisimmistä naishahmoista. Sarjojen välillä muutosta myös vähemmän sukupuolittuneeseen työnjakoon on havaittavissa, vaikka uudessakin sarjassa naishahmot ensisijaisesti huolehtivat hoivan alueen tehtävistä ja vasta toissijaisesti näyttäytyvät muissa rooleissa.

Kuva 1 Äitihahmo kuvattuna hoivan ja kodin piirin kautta (MT58 & M2.10)

Erityisesti yksiulotteiseksi hoivan ympärille rakentuneeksi naishahmoksi muodostui Muumimamma -hahmo, joka näyttäytyy perheen äitinä hoivaajan roolissa läpi aineiston (kuva 1). Hahmon toiminta lähes poikkeuksetta keskittyy keittiössä ruoanlaittamiseen, muille tarjoiluun, sairaana olevien hoivaamiseen, vieraiden palvelemiseen sekä kodin askareiden yleiseen organisointiin (esim. MT24, MT28, MT58, M2.07). Äidin roolissa naisten voidaan nähdä saavan osakseen arvostusta (Vuori 2010, 116), joka aineistossani ilmenee Muumimamman hoivaavia piirteitä positiivisessa valossa nostavista kommentteista. Rooli ei rajoitu vain perheen sisäiseksi vaan Muumimamman tapa suorittaa ideaalia lämmintä äitiyttä näyttäytyy miltei yleistietona Muumilaaksoissa ja hahmo myös vastaa roolin mukaisiin odotuksiin hoivaten aina hoivaa tarvitsevia. Odotukset ylivertaisesta hoivaajan roolista näyttäytyy esimerkiksi kohtauksessa, jossa Tuu-tikki tuo ikävissä kotiooloissa näkymättömäksi muuttuneen Ninni-lapsen Muumitaloon paremmin huolehdittavaksi todeten *”Muumimamman jos jonkun pystyvän siihen”*, jotta Ninni tulisi taas näkyväksi (MT9). Ylivertainen pystyvyys hoivaroolissa korostuu myös jaksossa MT56, kun Muumimamma lähtee pois Muumitalosta ja jakson tarinallisuus muodostuu siitä, kun muut jäävät kädettömiksi kodin arjen pyörittämisessä. He jäävät odottamaan Muumimamman paluun myötä järjestyksen palaamista eli kodin järjestys samaistetaan äitiin.

Perheen äitinä Muumimamman hahmo vahvistaa kulttuurisia odotuksia naisista lämpiminä, empaattisina muiden tarpeet huomioon ottavina hoivaajina ja tukihenkilöinä (Husso 2016, 87). Vastakkainasettelun kautta käsitys ”oikeanlaisen” naisen ja huoltajan roolista muodostuu kuitenkin vielä vahvempana. Poikkeavaa huoltajahahmoa paheksutaan, kun näkymättömästä Ninnistä huoltovastuussa olevan tädin ironiseksi nimettyä puhetapaa paheksutaan muiden hahmojen kesken (MT9) luoden dikotomiaa ”hyvän” ja ”huonon” vanhemmuuden välille. Hays (1996) näkee, ettei ”hyvän äitiyden” lapsikeskeisiä ja emotionaalisesti työläitä normeja niiden vaativuudesta huolimatta avoimesti tunnuta kyseenalaistettavan, vaan ihanteet ovat muodostuneet pakottaviksi naisille voidakseen ilmentyä hyvinä äiteinä. Normien pakottavuus konkretisoituu kohtauksessa, jossa normista poikkeava huoltajan roolissa oleva naishahmo

näyttäytyy negatiivisessa valossa, mikä korostaa käsitystä äidillisen hoivaroolin ideaalista. Huomionarvoista ei ole arviointi siitä, onko sarjoissa ironiseksi nimetyin tädin vanhemmuus normalisointia kaipaavaa, vaan paikantaa ilmiö, jossa erityisesti äitiys ja äitien valinnat ovat moralisoinnin kohteena (Warner 2010, 9–13).

Vilijonkka: *Kodin hoidon ja äitien hyvinvoinnin eksperttinä sanon, että sinä tarvitset apulaisen.*
Muumimamma: *Apulaisenko?*

Vilijonkka: *Niin niin niin! Teidän täytyy heti laittaa ilmoitus lehteen. Se on äidin velvollisuus perhettä kohtaan.*

Muumimamma: *Puhdas talo ja puhdas mieli. Äidin velvollisuus.*
(M1.10)

Äitejä koskevia moraalisääntöjä tuo ilmi hoivamyyttiä vahvistava äitihahmo Vilijonkka, joka valistaa kodin siisteyden olevan äidin velvollisuus. Vuorovaikutus Muumimamman ja Vilijonkan välillä kuvaa monesta kulmasta äitiyteen liitettyjen moraalisääntöjen vaikutusta. Ensin näyttää siltä, että säännöt otetaan kulttuuristen odotusten mukaisesti vastaan tukien käsitystä normien pakottavuudesta, mutta myöhemmin Muumimamma näyttää tuhtuvan moralisointiin, jonka voi nähdä viittaavan vasta-reaktion roolin ahtaudesta. Muumimamman systemaattinen aina lämmin, lempeä ja rauhallinen äitihahmo saa ensimmäistä kertaa särönsä, kun hahmo nähdään hetkellisesti ärähtämässä asiaan liittyen Vilijonkalle. Ärähtämisen voi nähdä kapinallisena osoituksena äitiyteen liittyneitä moraalisääntöjä kohtaan etenkin siksi, että Muumimamman tyynen rauhallisen hahmon toimintana ärähtäminen korostuu odottamattomana ja epätavallisena. Kohtaus haastaa hoivamyytin mukaista äitiyden normatiivisuutta ja toimii esimerkkinä siitä, miten uusi sarja tuottaa ajoittain erilaista naiskuvaustyönjaon osalta. Ei kuitenkaan pidä olla mainitsematta, miten kohtauksen ulkopuolella myös uudessa sarjassa Muumimamma tukee lähes kaikella muulla tekemisellään hoivamyytin mukaista naiskuvausta.

Sukupuolineutraalisti puhutut vanhemmuuden haasteet, lasten hoitaminen ja kasvataminen eivät useinkaan kestä lähempää tarkastelua, kun tosiasiallisesti

tapausesimerkeissä tasavertaisen vanhemmuuden sijaan hoivavastuussa ovat naiset (Berg 2008, 65). Hoivavastuun kasaantuminen naisille ilmenee myös Muumeissa, kun lähes kaikki vanhemman roolissa esiintyvät hahmot ovat naisia eikä isähahmoja monessakaan perhekokoonpanossa näyttyädy. Poikkeuksena Muumitalon ydinperhe, jossa vanhempina on sekä isä ja äiti, vaikkakin hoivavastuussa toimii selkeästi äiti. Toisena poikkeuksena Niisku, joka Niiskuneidin isoveljenä näyttää ottaneen tietynlaisen huoltajan roolin suhteessa Niiskuneitiin. Heidän keskinäinen työnjako vaikuttaa tosin osaltansa sukupuolittuneelta, kun Niiskuneiti kertoo ystävilleen hänen tehtävänänsä olevan ruokkia Niisku ennen hauskanpitoa (MT59), mikä vahvistaa käsitystä kotona ruoanlaiton kuulumisesta velvollisuutena naisille. Aineistossa vanhemman rooleissa esiintyy enimmäkseen naisyksinhuoltajia, kuten Vilijonkka, Ninniä hoitava tati, Noita, Pikku Myyn äiti sekä lapsihahmojen Nips ja Naps äiti. Näiden naishuoltajien lisäksi, vaikka Niiskuneidin hahmo on lapsi, näyttää hänkin orientoituvan hoivaavan äidin rooliin esimerkkijaksossa MT57. Niiskuneiti kuvailee ratkeavan äidinrakkaudesta ja päättää ruveta Muumitaloon ilmestyneille lapsille äidiksi. Niiskuneiti pohtii äidin normatiivisia käyttäytymismalleja hoitaessaan heitä. Omapuhe tuottaa käsityksiä siitä, millainen äidin tulisi olla; kärsivällinen, rauhallinen ja lasten hyvinvoinnin tulisi olla omienkin tarpeiden keskiössä.

Niiskuneiti: *Minä en suutu... Äidit eivät suutu, äidit eivät suutu...*

Niiskuneiti: *Minä olen sentään äiti, en kaipaa muuta kuin nähdä pikkuiseni uppoutuneena leikkeihinsä.*
(MT57)

Sarjojen hahmoista hoivamyytin mukaista normatiivista naiseutta haastaa vahvimmin Pikku Myy -hahmo. Tämä näkyy esimerkiksi Pikku Myyn kiinnostuksen kohteissa. Niiskuneidin haaveillessa äitiydestä lukiessaan kirjaa äitiydestä, lukee vastavuo-roisesti Pikku Myy kirjaa merirosvoista ja kertoja toteaa etteivät äitiyden ilot kiinnostaa Pikku Myytä (MT57). Hahmo tulee kuvatuksi ennemminkin stereotyyppisenä poikalapsena kuin naiseuden stereotyyppioiden kautta hahmon ollessa riehakas, ilkikurinen ja aktiivinen menijä. Pojat mielletään tyypillisesti toiminnallisemmiksi,

riehuviksi, "rasavilleiksi veijareiksi" (Alasuutari 2016, 135; Keskitalo-Foley 2006, 17). Rakkaus ja romantiikka mediarepresentaatioissa liitetään tyypillisesti naishahmoihin ja tähän eroa tekevänä hahmona Myy nimittää romantiikan kauheaksi (M2.12), kun esimerkiksi Niiskuneiti haaveilee ja puhuu jatkuvasti rakkaudesta. Myös Teatterirotta Emma kuvailee onnellisimpia hetkiään romanttiseen rakkauteen liitoksissa olevina (M1.04). Erontekoja luovana hahmona Pikku Myy näyttäytyy myös kohtauksessa, jossa Muumimamma opettaa tyttöahmoja tekemään lettuja ja Pikku Myyn osallistuminen kokkaamiseen nähdään ulkoapäin yllättävänä ja kyseenalaistettavana.

Muumipeikko: *Pikku myy, kokkailemassa!*

Niiskuneiti: *Minä ajattelin opetella ruuanlaittoa, koska olen tullut naimaikään.*

Nipsu: *Kuinka Muumimamma päästi Myyn keittiöön?*
(MT92)

Kohtaus tuottaa naiskuvaa monesta kulmasta. Aarsethin & Holterin (1994) mukaan naiset feminiinisiksi miellettyineen piirteineen ovat päätyneet yksityiselämässään kodin piirissä "johtajan" rooliin. Äidin rooli kodin toiminnan johtajana tulee esitoiduksi, kun äitihahmo opettaa tyttölapsia leipomisessa ja keittiöön pääseminen kuvataan perheen äidin sananvallan alaisena asiana. Lisäksi vaikka hoivamyymyitä haastavasti kohtauksessa esitetään tyttöahmo kuulumattomana kokkailemaan, vahvistaa hoivamyymyitä samanaikaisesti toinen tyttöahmo, joka viittaa ruuanlaiton olevan "naimaikään" kuuluva tehtävä. Vaimon normatiivisia velvollisuuksia huolenpittäjänä tuodaan esiin myös jaksossa MT79, jossa Muumipeikko ja Niiskuneiti leikisti avioituvat ja muut naiset varmistelevat, tuleehan Niiskuneidistä varmasti hyvä vaimo ja pitäähän hän hyvää huolta Muumipeikosta.

Normatiivista tapaa olla hoivaava nainen korostaa myös sukupuolittunut työnjaon kontrasti. Tekemisen roolit jakautuvat monesti niin, että mieshahmot keskittyvät fyysisempiin tehtäviin rakentamalla ja soutamalla (esim. MT9, MT45, M1.04, M2.10), kun taas naishahmot laittavat kotia, neulovat ja toimivat sovittelijoina (esim. MT9, MT24,

M1.04, M3.01). Roolien mukainen toiminta näyttäytyy niin arjen velvollisuuksina kuin myös vapaa-ajan viettotapoina. Uudessa sarjassa myös teatterin asut kuvastavat sukupuolittuneesti miellettyjä rooleja ja tekemistä: naisten asuista löytyy tanssiaismekko ja ballerinan asu, kun taas miesten asuista ritarin, narrin ja amiraalin asu (M1.04).

Ensisijaisesti roolit pysyvät uudessakin sarjassa sukupuolittuneesti toisistaan eroavina, mutta sarjoja verratessa työnjaon suhteen tapahtuu jonkin verran tasapainottavaa muutosta. Esimerkiksi Mymmeli, jonka hahmo uudessa sarjassa on Myyn äiti eikä sisko, näyttäytyy normatiivisen kodin piirissä taitavan äidin sijaan kömpelönä kodin askareissa. Tähän isähahmo Muumipappa reagoi sanomalla, että taitaa olla hänen vuoro kokata (M3.12). Useammin roolit siis sekoittuvat ja naishahmoja nähdään myös aiempaa sarjaa enemmän osallistumassa esimerkiksi rakentamiseen ja mieshahmoja kotitöissä (kuva 2). Esimerkiksi jaksossa M1.01 Pikku Myy ja jaksossa M2.09 Niiskuneiti nähdään rakentamassa taloa, joka on tyypillisesti liitetty perinteisessä työnjaossa miehille kuuluvaksi työksi. Jaksossa M1.10 Muumipappa ja kodinhoitaja Miska puolestaan nähdään ottavan osaa kodinhoitoon siivoamisen muodossa, joka liitetään tyypillisesti hoivaroolin mukaisesti naisille kuuluvaksi työksi.

Kuva 2 Sukupuolineutraalimpaa työnjakoa kohti? (M1.01 & M1.10)

Perinteisiä sukupuolirooleja haastaa kotiapulainen Miska (kuva 2), joka nähdään alkuperäisissä Muumeissa naishahmo Miisana, mutta *Muumilaakso* -sarjassa hahmo on mieshahmo. Tällaisia merkittäviä ja suuria muutoksia hahmoissa ei muuten ilmene, joten pidän muutosta harkittuna ja hoivamytyä haastavana erityisesti siksi, että hahmo on substanssiltaan kotiapulainen. Ulkoisen olemuksen huomiona

kotiapulaisen essua pitää jokapäiväisenä asunaan yllään Miska -hahmon lisäksi vain Muumimamma, mikä ilmentää hahmojen toiminnan suuntautuvan kodin askareisiin.

4.2 Ulkonäön vaalijat

Toisena naiseutta kuvaavana keskeisenä representaationa näyttäytyy ulkonäkökeskeisyyteen asemoituva nainen. Ulkonäön vaalija kuvastaa sellaista naiskuvausta, jossa ulkonäöstä huolta pitäminen näyttäytyy erityisesti naishahmojen toiminnassa ja puheissa heidän omana kiinnostuksen kohteenaan, naisen luontoa kuvaavana tavoitteena sekä pohdintana siitä, miltä he näyttävät muiden silmissä. Ulkonäön vaalija kuvastaa myös pidettyä naiseutta kauniin ulkokuoren tuoden naishahmoille lisäarvoa. Naiskuvan muutos sarjojen välillä näkyy uuden sarjan vähemmän räikeänä ulkonäkökeskeisyytenä, vaikka ulkonäkökeskeisyys keskittyy uudessakin sarjassa edelleen lähinnä vain naishahmojen ympärille.

Kuva 3 Ulkonäkö naishahmojen kiinnostuksen kohteena (MT91 & M1.05)

Nais- ja tyttöahmojen ulkonäköön kohdistuvaa toimintaa tarkastellessa voidaan hahmoja paikantaa molemmista sarjoista meikkaamassa tai peilailemasta itseään (esim. MT91, MT28, M1.05). Toiminta viittaa naishahmojen kiinnostukseen kiinnittäen omaan ulkoiseen olemukseen huomiota (kuva 3). Poikkeavasti tyttöahmo Pikku Myy sanoo jaksossa MT28, että ulkonäkö on hänelle yhdentekevää. Näin sanoessaan hahmo kuitenkin meikkaa Niiskuneidin kanssa, samoin jaksossa MT91. Naishahmot myös puhuvat naisten kauneuden merkityksestä sitä yksimielisesti puoltavasti, Myy

mukaan lukien (MT91). Hahmossa ilmenee ulkonäkökeskeisen naiskuvauksen suhteen ristiriitaisuutta eikä naiskuvausta puoltavan toiminnan vuoksi hahmon voida sanoa olevan ulkonäkökeskeisen naiskuvauksen haastaja.

Peili ulkonäön tarkastelun mahdollistavana objektina yhdistetään itsessään naiseuteen, kun Niiskuneiti toteaa peilejä nähdessään, että talossa on asunut varmasti paljon peilaamisesta nauttineita naisia (MT28). Wolfin (1996) mukaan kauneuden tavoittelu vaikuttaa luonnolliselta osalta naiseutta, mutta luonnollisuuden vaikutelma johtuu juuri kauneuden tavoittelun muodostumisesta kasvottomaksi naisten elämää jäsentäväksi ideologiaksi. Myytinomaisesti voidaan kuitenkin kuvitella kulttuuristen ulkonäkönormistojen olevan itse asetettuja ja naisten luonnostaan haluavan tavoitella kauneutta. Myytti käy todeksi jakson MT91 esimerkkikeskustelussa, jossa aina vain kauniimmaksi haluaminen osoitetaan naisten olemusta kuvaavaksi. Keskustelu tuottaa naiskuvaa, jonka mukaan naisten kauneus nähdään vaivannäön ja ”kikkailun” tuloksena ja jonka mukaan naiset toivovat tulevansa kauniimmiksi luonnollisena osana naiseuttaan.

Pikku Myy: Kleopatran kauneus on vain kikkailua. Hän tarvitsee kaiken maailman voiteita ja väriaineita, että saa naamansa hienon näköiseksi.

Niiskuneiti: Oi, tietäisinpä hänen kauneutensa salaisuuden!

Muumipeikko: Niiskuneiti, sinä kelpaat aivan hyvin tuollaisenaan.

Pikku Myy: Muumipeikko, sinä et ymmärrä naisten olemuksesta mitään.

Muumipeikko: Enkö muka?

Muumimamma: Et todellakaan. Olipa nainen kuinka kaunis tahansa, hän haluaa aina olla vielä hivenen kauniimpi. Kuulostaa ihan hassulta, mutta niin se vain on.

(MT91)

Keskustelussa suoraa ulkopuolista painetta kauneuden tavoitteluun ei aseteta, vaan päinvastoin mieshahmo Muumipeikko vakuuttaa Niiskuneidin olevan hyvä sellaisena kuin hän on. Niiskuneiti on kuitenkin hyvä esimerkki naishahmosta, joka molemmissa sarjoissa pohtii ulkonäköään ja näyttää olevan kiinnostunut siitä, mitä muut ja erityisesti Muumipeikko hänen ulkonäöstään ajattelee. Esimerkiksi jaksossa MT28 Niiskuneiti meikatessa pohtii sitä, mitähän Muumipeikko sanoo, kun näkee hänet.

Myös jaksossa M1.02 Niiskuneiti kysyy Muumipeikolta, oliko hänen ottamista kauneusunista apua, johon saa myöntävän vastauksen. Muiden kautta ulkonäköään pohdiminen todentaa sen, ettei ulkonäöstä huolta pitäminen ole täysin vain naishahmojen oma "luonnollinen" kiinnostuksen kohde ilman suhdetta ympäristöön, vaan jonkin asteiset ulkonäön kautta arvottavat sosiaaliset rakenteet hahmotetaan.

Radikaaleimmin kauneuden tavoittelua muiden vuoksi kuvaa aineistossa esimerkki-kohtaus, jossa Kleopatra -hahmo luulee menettäneensä rakastettunsa ja toteaa, ettei hänen kauniina olemiselle ole enää syytä (MT91). Modernissa yhteiskunnassamme nähdään olevan kaupallinen vaikutus kiinnittää omaan ja muiden ulkokuoreen merkittävää huomiota rakkauden ja yhteyden tavoittelussa (Fromm 1956, 131) ja huomiota herättävästi sekä Niiskuneidin, että Kleopatran tapauksissa kaunista ulkonäköä tavoitellaan miehiä ja romanttisen rakkauden kohteita varten. Myös mieshahmojen kehuessa naisten ulkonäköä vaikuttaa asetelmassa olevan kyse romanttisesta kiinnostuksesta.

Ulkonäköä osana sosiaalisia rakenteita todentaa aineistossa osoitukset kauniin ulkokuoren arvostuksesta kehujen muodossa. Kauneuden sosiaalinen palkitseminen ilmiönä tarkoittaa sitä, miten hyvännäköisyyden ja kauneuden johdosta tullaan huomatuksi ja saadaan siitä ihmisiltä tunnustusta (Freedman 1988, 4–8). Kauneus sosiaalisena valuuttana näkyy vahvana suhtautumisessa Kleopatraan, kun jakson MT91 läpi kohdistuva ylistys ja suosio perustuu hänen kauneuteensa. Sukupuolittunutta ulkonäkökeskeisyyttä havainnollistaa tosiasia siitä, ettei yhtäkään mieshahmoa sarjoissa ole rakennettu keskeisimpänä ominaisuutenaan komeus, kuten Kleopatran hahmo on rakennettu keskiössä hänen kauneutensa. Ulkonäön osalta näin yksiulotteisesti rakennettu hahmo on myös selvästi vain vanhemmassa sarjassa todentuva havainto. Naisten ulkonäköä kehuaan myös selvästi enemmän kuin miesten, mikä alleviivaa representaation naiskeskeisyyttä. Monien muidenkin naishahmojen, kuten Niiskuneidin, Primadonnan, Vedenneidon, Mymmelin, Jäärouvan ja Merihevosen ulkonäköä kehuaan enemmän miesten, mutta myös muiden naisten, johdosta (esim. MT43, MT53,

MT79, MT90, M2.01, M2.10). Havaitsin aineiston ainoat miespuolisten hahmojen ulkonäköön kohdistuvat kehut, kun Niiskuneiti kehuu kilpa-ajajia komeiksi (MT91) ja Merihevonen kehuu Muumipeikkaa söpöksi (M2.10). Vaikka mieshahmot eivät sanoita odottavansa naisilta kaunista ulkokuorta, myös ulkonäön kehumisen ja ihailemisen voi ajatella synnyttävän ulkonäkökeskeisen tilan, jossa naiset havaitsevat kauniin ulkokuoren tuovan heille lisäarvoa.

Naisten kaunis ulkonäkö näyttäytyy myös jokseenkin uhkana. Niiskuneiti esitetään mustasukkaisena, kun Muumipeikko on kiinnostunut kauniiksi nimeämästään Primadonnasta (MT43). Kauneuden uhka todentuu etenkin Kleopatran lisäksi samaten kauneuden varaan rakentuneessa Vedenneito -hahmossa. Hahmon tarinallisuus muodostuu siitä, miten Vedenneidon kauneus saa jaksossa MT53 Muumilaakson miehet riippuvuuden lailla raahautumaan joka aamu vain katsomaan Vedenneitoa vuoristolammelle myöhään iltaan asti. Vain miehet voivat nähdä hänet eikä Vedenneito myöskään puhu mitään, joka tekee naishahmosta hyvin esineellistetyin miesten vain katsellessa häntä. Naiset huolestuvat, kun miehet ovat uupuneita päivän päätteeksi, poissaolevia ja "kuin noiduttuja". Näen hahmossa viitteitä tarinoiden kohtalokkaan seireeniin tai "femme fataleen". Mystisen "femme fatalen" kerronnallinen rooli perustuu perinteisesti siihen, että hän houkuttelee miespäähenkilön vaaroihin käyttäen kauneuttaan ja seksuaalisuuttaan (Kuhn & Westwell 2012, 158). Uudessa sarjassa kauneus ja vaarallisuus rinnastuu myös, kun Muumipeikko kuvailee Jäärouvaa samanaikaisesti lumoavan kauniiksi, että vaarallisen vangitsevaksi (M2.01). Vedenneidon tapauksessa lumoavan kauneuden vaikutukset nähdään "femme fatale" -kuvauksen mukaisesti uhkaavina: naiset rinnastavat vaikutuksen hulluuteen, noituu-teen ja tartunnan saamiseen. Myös kun unessa Muumipeikko yrittää uida Vedenneidon luokse, jää hän piikikkäiden oksien vangiksi, mikä kuvaa niin edelleen naishahmon kohtalokkuutta. Jakson lopussa lampi kuivuu ja Vedenneito katoaa, mikä palauttaa miehet taas ennalleen ja naiset huojentuvat. Placen (1987, 36–45) mukaan kohtalokkaan naisen representaatio kuvaakin myyttien ja populaarikulttuurin kautta patriarkaalista järjestystä, kun uhkaavan naisellisen vallan murtuessa järjestys

palaa "oikeaksi" eli kontrolli palaa huojennusta herättävästi takaisin miessubjektille.

Havainto tietyn ulkonäön tuomasta lisäarvosta ei synny aineistossa vain ihailusta, vaan myös ulkonäön ja kehon negatiivisen kommentoinnin kautta. Molemmissa sarjoissa esitetään kohtausta, jossa Pikku Myy sanoo näkymättömälle Ninnille hänen olevan varmasti kamalan näköinen, kun kulkee mieluummin näkymättömänä (MT9, M1.12). Kamalaa ulkonäköä ei tarkenneta tietynlaiseksi, mutta viitataan, että sellaiseksi ulkonäkö on mahdollista arvottaa eikä kamalan ulkonäön haluta näkyvän. Epätoivottua ulkonäköä kuvataan tarkemmin muissa kohtauksissa, lihavuuden kautta. Ruumiin ominaisuuksista yhtenä stigmatisoivimmista lihavuus sisältää laajasti negatiivisia merkityksiä ja stereotyyppisiä (Brink 1994, 291–293).

Muumeja nimitetään pullukoiksi, paksuiksi ja ylipainoisiksi eikä Muumien "ylipainoisen" ruumiin esille tuomista tapahdu vain naishahmojen kohdalla. Muumipapan pohtiessa ritariutta vastaa Muumimamma *"Aivan niin kultaseni, vaikka oletkin jonkin verran ylipainoinen"* (MT91), jolla viitataan ylipainoon kuulumattomana ritarille. Jaksossa MT90 tuntematon mieshahmo nimittää Muumimamman "pyylevää" ulkomuotoa siedettäväksi, mikä kertoo "pyylevyyden" vaikuttavan jokseenkin negatiivisesti. Myös Niiskuneidin ruumiin kokoa pidetään epätoivottuna. Vaikka lihavuus on stigmatisoivaa kaikille, nähdään lihavuus sukupuolittuneena ilmiönä ja naisten kohdalla leimaavampana, kun erityisesti naisruumiiseen kohdistuu tiukat kulttuuriset normistot pyrkiä hoikkuuteen (Harjunen 2006; 243, 258). Niiskuneidin painon ja lihomisen kommentointi sisältää erityistä yksityiskohtaisuutta, mikä korostaa sen merkityksellisyyttä. Jaksossa MT79 Pikku Myy haukkuu Niiskuneitiä lihavaksi, monen muun alentavan nimityksen kanssa. Jaksossa MT88 nähdään kahden esimerkkikohtauksen verran keskustelua Niiskuneidin kehon kokoon liittyen, joista toisessa mainitaan myös Muumipapan "paksuus". Vilijonka kertoo Tahmatassun muistuttavan Muumipappaa siinä suhteessa, että on paksu, toteaa Niiskuneidin olevan nykyisin pullukka ja valistaa, ettei Muumimamma tuputtaisi lapsille liikaa ruokaa. Tätä seuraa dialogi Niiskuneidin kehosta:

Niiskuneiti: *Mitä sinä tuijotat?*

Tahmatassu: *Sinä olet kyllä tukeva. Muttet mikään pullukka.*

Niiskuneiti: *Mitä! Kuka niin on sanonut?*

Tahmatassu: *Vilijonkka sanoi Muumimammalle, että Niiskuneiti on aika pullukka.*

Niiskuneiti: *Mitä se Vilijonkalle kuuluu?*

Tahmatassu: *Haa hyvä! Onhan sinulla sentään pikkuleipiä piilossa.*

Niiskuneiti: *Ne ovat laihdutuskeksejä.*

Tahmatassu: *Ei ihme, että lihot!*

(MT88)

Tyttöhahmon kehon koon arvioinnin lisäksi lihomiselle nimitetään selitykseksi pikkuleivät, joista Niiskuneiti puhuu laihdutuskekseinä. Keskustelu tuottaa syy-seuraussuhdekuvauksen siitä, miten syömiseen huomiota kiinnittämällä vaikutetaan omaan lihomiseen tai laihtumiseen ja siten ulkonäköön. Vilijonkan kommentti siitä, miten lapsille ei kuuluisi tuputtaa liikaa ruokaa, viittaa myös syömisestä kontrollointiin tavoitteena lihavuuden välttäminen. Huomio kiinnittyy myös vain lasten syömisestä hallintaan, vaikka samassa lauseessa kuvataan myös miespuolisen hahmon kokoa. Kohdaukset tuottavat naiskuvaa, jossa lihavuus näyttäytyy ulkonäöllisesti epätoivottuna ja jossa tyttölasten keho- ja syömisrauhaa voidaan rikkoa kehoja arvottamalla sekä painonhallinnassa neuvomalla. Harjusen (2006) mukaan lihavuudesta huomauttaminen ja kehojen julkinen ruodinta elää sosiaalisesti tietyissä hyväksyttävyyden rajoissa arveltuuna syynään nimenomaan lihavuuden stigman iskostuminen syvälle kulttuuriimme. Uudessa *Muumilaakso* -sarjassa sitä ei kuitenkaan enää tapahdu, jonka voi tulkita ajan- ja muuttumisenä siinä, miten hyväksyttävänä tai paheksuttavana kehojen ja syömisestä julkinen moralisointi ja kommentointi koetaan.

4.3 Vähätellyt ja kykenemättömämmät

Vähätellyt ja kykenemättömämmät naiskuvauksena kuvaa sukupuolittunutta asetelmaa, jossa naiseuden ympärille on muodostettu jossain määrin pärjäämätöntä, huonoa ja vähäteltyä sukupuolinarratiivia itsessään ja suhteessa miehiin, vaikkakaan naiset eivät itse kaikissa tilanteissa näytä omaksuvan roolia itselleen. Sukupuolinarratiivi

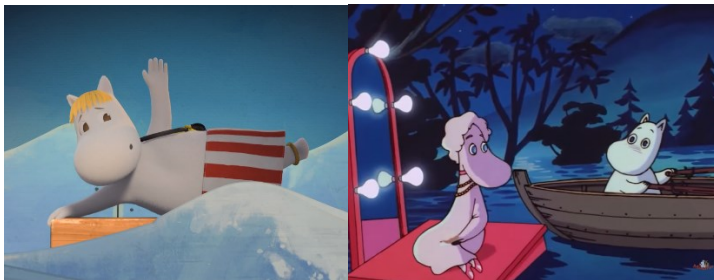
näkyä suorana kykyjen vähättelynä, mutta myös tietynlaisena sukupuolijärjestyksenä, jossa naiset näyttäytyvät avuttomina toimijoina tarviten miehiä suojelejoikseen tai pelastajikseen. Muutos sarjojen välillä on huomattava sen osalta, ettei räikeämpiä vähätelviä kommentteja uudessa sarjassa enää nähdä. Sukupuolijärjestys pysyy kuitenkin pitkälti samana.

Naisten huonommuuden myytin yhtenä perustana voidaan ajatella olevan jo nykyisessä tieteellisessä kentässä kumottu aivotutkimuksen näkemys siitä, että naisten aivot olisivat miesten aivoja kehittymättömämmät (Hyypä 1995, 62). Naisten aivojen ”vaatimattomuus” eli jonkin asteinen huonommuus tai yksinkertaisuus ilmenee miespuolisen Niisku -hahmon kommentissa, jonka hän kohdistaa Niiskuneidin esittämään suunnitelmaan lähteä etsimään Nuuskamuikkusta. Kommentti luo naiskuvaa, jossa ajattelemattomuus olisi psykobiologisin perustein naisissa esiintyvä piirre.

Niisku: Ajattelematon suunnitelma, joka on voinut kypsyä vain naisen vaatimattomissa aivoissa. (MT24)

Naishahmot kohdistavat itse myös muihin naisiin naisten olemusta ja piirteitä kuvaavia alentavia kommentteja. Esimerkkinä Pikku Myy nimittää Niiskuneitiä lihavaksi, tyhmäksi, herkkäuskoiseksi, siirappimaiseksi ja lapselliseksi (MT79). Kommentti on selvästi negatiivissävytteinen ja ilmaistu haukkumatarkoituksessa, eli luetteloiden piirteet ja kuvaukset kiinnittyvät naiseuteen ja ilmentyvät epätoivottuina. Toinen esimerkki naishahmon kohdistamasta alaviitteisestä kommentista toiselle naispuoliselle hahmolle esiintyy jaksossa MT91, kun Niiskuneitiä ”kauniiksi kukaksi” ja prinsessaksi kehuneen mieshahmon vaimo näkee Niiskuneidin prinsessan sijaan alhaissäätyisenä, häpeämättömän alastomana lepukkana. Kommenttien sisällöt heijastelevat viitteitä myös sisäistettyyn naisvihaan, joka voidaan määritellä tapahtuvaksi naisten keskuudessa naisia väheksymällä ja osoittamalla toisia naisia kohtaan epäluottamusta (McCullough ym. 2020, 268).

Muumit hahmoina eivät erityisemmin käytä vaatteita, joten häpeämätön alastomuus Niiskuneitiä kuvaavana voidaan tulkita tietyllä tapaa ironisesti. Väistämättä ilmaisu-tapa kuitenkin sisältää viitteitä Skeggsin (2005) arvottamisen ruumiillisuuteen alhais-säätyisyyden viitatessa yhteiskuntaluokkaan. Paljastavuus mieltyy työnväenluokkai-seen naisellisuuteen, joka nähdään moraalittomana (vrt. häpeällinen), liiallisena ja ar-vottomampana kuin keskiluokkaiseen naiseen mielletty hillitty habitus (Merikoski & Paju 2023; Skeggs 2005). Naiskuvassa havainto tulee limittäiseksi myös ulkonäön osalta, sillä kommentti toimii kuvauksena epätoivotusta naisen ulkonäöstä. Kom-mentti analyysin koodausvaiheessa kiinnittyi kuitenkin paremmin *vähätellyt ja kyke-nemättömämmät* -naiskuvaukseen, sillä arvottamisen ruumiillisuus sisältää keskeisiä käsityksiä tietyn habituksen viestimästä ihmisten itsearvoisesta huonommuudesta ja arvottomuudesta.

Kuva 4 Naiset pelastettavina, miehet sankareina (M1.05 & MT43)

Molemmissa sarjoissa todentuu sukupuolidikotomia, jossa miehet toimivat kyvyk-käinä sankareina ja pelastajina ja naiset avuttomina pelastettavina. Pelastettavan nai-sen representaatioissa naishahmo tulee esitetyksi pärjäämättömänä, miehistä riippu-vaisena toimijana (kuva 4). Miehet naisten sankareina tai suojelijoina sanallistetaan molemmissa sarjoissa (esim. MT43, M1.05, M2.01, M2.09) yleensä edeltäen tai seuraten kohtaus, jossa miespuolinen hahmo pelastaa naispuolisen hahmon. Poikkeuksena kohtaus, jossa Muumipeikko lukee kirjaa sankarittarista, ainoana aineiston mainin-tana naisista sankareina. Tähän kuitenkin Niiskuneiti vastaa *"Teeskenteleviä kanoja!"* (MT43). Kommentti lukeutuu tilanteessa enemmänkin mustasukkaisuudeksi, mutta teeskenteleviksi kuvaamisen voi tulkita myös viittaavan naisten epätyypilliseen esiin-tymiseen sankareina. *Muumilaakson tarinoita* -sarjan näkyvin "neito hädässä"-

representaatio vastaparinaan mies pelastajana muodostuu jakson MT43 Primadonnan hahmosta (kuva 4), joka esitetään täysin riippuvaisena miehistä kuin sisäänrakennetusti kykenemättömänä huolehtimaan itsesään.

Muumipeikko: *Etsin Primadonnan ja pelastan hänet. Primadonnat eivät osaa huolehtia itsestään.*

Primadonna: *Voi, tiesin, että joku tulee pelastamaan minut.*

Muumipeikko: *Tiesitkö, että minä autan sinut pulasta?*

Primadonna: *En tiennyt, että juuri sinä. Mutta Primadonna voi luottaa siihen, että joku innokas nuori mies aina pelastaa hänet.*

(MT43)

Esimerkkikohtauksessa tulvan sattuessa Muumipeikko mieshahmona omaksuu pelastajan roolin ja pelastaa Primadonnan, mitä tapahtumaketjuna Primadonna osaa itsestään selvästi odottaa. Kohtauksen mukaisesti muissakin pelastettavan naisen ja pelastavan miehen sukupuolidikotomiaa ilmentävissä kohtauksissa naiset näyttävät täysin omaksuvan oman roolinsa suojeltavina ja pelastettavina. Koska Muumi -tarinoissa esiintyy vain yksi Primadonna-hahmo, kommentin monikollinen ilmaisu siitä, miten "primadonnat" eivät osaa huolehtia itsessään, herättää pohdinnan merkityksestään. Ilmaisua voidaan tulkita tarkoittavan vertauskuvallisesti naisia yleensä tai sen voi ajatella viittaavan eri populaarikulttuurin tarinoissa ilmentyviin primadonna -hahmoihin, joita yhdistää piirteinä avuttomuus, itsekkyyys ja vaatavuus. Huomionarvoisesti tarinoiden primadonna -hahmot ovat yleisesti ottaen naisia ja liittyvät Muumien Primadonnan lailla kyseiset piirteet naiseuteen.

Kun naishahmo esitetään mieshahmoon nähden passiivisessa roolissa miehen ollessa päätöksen tekijä tai jollain tasolla tilanteessa hallinnassa oleva toimija, ilmentää se naisista suhteellisesti kykenemättömämpää kuvaa olla yhdenvertainen toimija. Vanhemmassa sarjassa on esimerkiksi kohta, jossa kolme tuntematonta miestä neuvottelevat keskenään siitä, kuka saa itselleen Pikku Myyn, Niiskuneidin ja Muumimamman (MT90). Kohtauksessa mieshahmojen toimijuus on kuvattu sellaiseksi, että he voivat päättää naisten jakamisesta keskenään. Uudessa sarjassa taas Herra Virkkunen ja

Muumipeikko kilpailevat Niiskuneidistä (M2.01). Niiskuneidin rooli miesten mittelön palkintona tulee jaksossa ilmi useaan otteeseen. Vanhemman sarjan esimerkissä naiset eivät ole tietoisia miesten suunnittelemaasta päättää heidän jakamisestaan, joten nais- hahmojen mahdollisesta reaktiosta eli roolin hyväksymisestä ei ole tietoa. Tietämättö- myys naisiin kohdistuvassa päätöksenteossa toisaalta vahvistaa kuvaa naisten vaja- vaisesta toimijuudesta. Uudemman sarjan esimerkissä Niiskuneiti taas on tietoinen, että hän on miesten kilpailun palkinto ja näyttää ottavan aseman vastaan.

Kaikissa aineiston naisten kyvykkyyttä vähättelevissä tilanteissa naishahmot eivät kuitenkaan näytä ottavan asemaa vastaan, vaan naiset tuovat itse esiin kyvykkyyttään. Uudessa sarjassa Niiskuneiti voittaa Herra Virkkusen kilpailussa, jolloin Virkkunen kommentoi, miten on kauhea häpeä, että tyttö voitti hänet (M2.01). Häpeän pystyy nähdä tilanteessa muodostuvan siitä, miten ennen häviötään oletusarvoisesti mies- hahmo koki olevansa kyvykkäämpi kuin naishahmo. Naishahmo kuitenkin vastare- aktiona kyseenalaistaa sanomisen. Samaten vanhassa sarjassa Muumipappa nauraa naisille ja kyseenalaistaa heidän suunnitelman "rouvina" täyttää lampi lapioilla ja kuokilla, vaikka naishahmo Vilijonkka vaikuttaa olevan itsevarma naisten suunnitel- masta ja kyseenalaistaa heille nauramisen (MT53).

Vilijonkka: *Me tulimme täyttämään tämän lammen.*

Muumipappa (nauraen): *Ihanko totta? Te rouvatko?*

Vilijonkka: *Mitä suvaitset nauraa?*

Muumipappa (nauraen): *Anteeksi, mutta kun näen mielessäni, miten te täytätte lampea lapioin ja kuokin.*

(MT53)

Kohtaus tuottaa myös käsityksiä sukupuolittuneesta työnjaosta, mutta poikkeaa aiemmista työnjakoa koskevistä huomioista. Tässä kohtauksessa hahmot eivät vain neutraalisti toimi tietyn työnjaon mukaisesti, vaan sukupuolen perusteella poikkeaa- vaan tekemiseen kohdistetaan yllättynyt ja vähättelevä sävy. Tekeminen asetetaan naurunalaiseksi ikään kuin naiset eivät olisi yhtä kykeneviä täyttämään lampea lapi- oilla ja kuokilla. Oman kyvykkyyden korostamista vähättelevän oloisessa tilanteessa

nähdään myös uuden sarjan ensimmäisessä jaksossa, jossa Muumipeikko tapaa Pikku Myyn ensimmäistä kertaa (M1.01). Pikku Myy sanoo itsevarmasti, miten hänen pienuus ei ole hänen persoonansa, kun Muumipeikko nimittää häntä pikkuisesti ja puhuu hänelle kuin pienelle lapselle. Jaksossa myöhemmin Pikku Myy näyttäytyy vahvana ja kyvykkäänä osapuolena mieshahmoon nähden potkaistessaan auki oven, jota Muumipeikko ei saa auki. Edellä mainitut kohtaukset naisten vastareaktioiden kautta haastavat käsitystä naisista kykenemättömämpänä sukupuolena. Pohjalla tilanteissa on ollut kuitenkin naishahmojen jonkin asteinen ylenkatsominen tai vähättely, joka samanaikaisesti tuottaa jatkumoa kyseiselle representaatiolle.

5 JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA

Tämän tutkimuksen tavoitteena oli tuottaa teoriaohjaavan sisällönanalyysin keinoin kattava kuvaus Muumianimaatiosarjojen naiskuvasta ja tuoda esiin ne keskeisimmät muutokset, joita vuosien 2019–2022 *Muumilaakso* -animaation naiskuvassa havaitsin suhteessa vuosien 1990–1992 *Muumilaakson tarinoita* -animaatiosarjaan. Merkittävimpinä johtopäätöksinä todensin, että perinteisiä sukupuolistereotyyppejä mukailevat naiskuvaukset ilmentyvät myös muumianimaatiosarjoissa. Hoivaroolin omaksuneet ja siinä korostuneena esitetyt naiset, kauneusihanteita tavoittelevat naiset sekä miehiin nähden avuttomat naiset tulevat representoiduksi. Naiseuden myyttien ja stereotyyppien sekä niitä haastavien representaatioiden havaitseminen muodostui analyysiprosessissa usein limittäiseksi sarjojen vertailun kanssa. Siispä toisena keskeisenä johtopäätöksenä tein, että uudempi muumianimaatiosarja *Muumilaakso* todentaa joi-tain eroja ja pientä monimuotoisempien representaatioiden kehityskulkua lukuun ot-tamatta pitkälti samanlaista naiskuvaa stereotyyppioineen kuin *Muumilaakson tarinoita*. Kuvaukset esitetään uudessa sarjassa vain ilman suurempia huippuja eikä represen-taatiot ilmene erityisen halventavien tai muuten kärkkäiden stereotyyppisten kuvaus-ten ja kommenttien kautta, kuten vanhassa sarjassa paikoittain todensin. Represen-taatioita tai kohtauksia, joiden voi tulkita haastavan stereotyyppioita ja perinteisiä rooli-tuksia, on lähinnä uudessa sarjassa. Tällaiseksi lukeutuneita havaintoja ei ole kuiten-kaan enemmän kuin perinteisiä sukupuolirooleja puoltavia representaatioita.

Stereotyyppistä ja perinteistä sukupuolijärjestystä mukailevien naiskuvausten neut-raalimpi ilmaisu uudemmassa *Muumilaakso* -sarjassa ilmenee pääosin niin, että nais-hahmot esitetään arkisessa olemisessaan ja toiminnassaan päävastuussa tekemässä kotiaskareita, pohtimassa ulkonäköään ja peilaamassa itseään, lievempien vähättele-vien kommenttien kohteena tai kehumassa miehiä sankareiksi. Tätä samaa arkisuutta ja tavallisuutta todennetaan yhtä lailla myös vanhemmassa sarjassa, mutta *Muumi-laakson tarinoita* -sarjassa representaatioita vahvistaa huomiota herättävät kärkkäät kommentit ja naiskuvaukset. Esimerkiksi täysin kauniin ulkokuoren varaan

rakentuneet hahmot Vedenneito ja Kleopatra esiintyvät vain vanhemmassa sarjassa, samoin negatiivinen tulokulma ulkonäkökeskeisyyteen lihavan kehon arvottamisen osalta. Lisäksi räikeimmät naisten kyvykkyyttä vähättelevät kommentit keskittyvät vanhempaan sarjaan. Samoin naisten toisille naisille kohdistamat naisvihamieliset kommentit.

Aineistossa keskeisten, ja samalla perinteisten, naiskuvausten haastamista todensin lähinnä hoivaroolin suhteen. Ulkonäkökeskeistä naiskuvausta ei varsinaisesti voi sanoa haastettavan. Kykenemättömämpää ja vähäteltyä naiskuvausta voi nähdä haastettavan sellaisissa kohtauksissa, joissa naishahmot itse tuovat kyvykkyyttään esiin, mutta ei kovin vahvasti, koska tilanteissa naishahmoja on ensin jollain tavalla vähätelty. Naisten hoivaroolia ja -myyttiä haastavat *Muumilaakso* -sarjassa muutamat huomiot, kuten Muumimamman kuvaaminen hetkellisesti aina rauhallisen ja lempeän äidin ideaalista poikkeavana. Mymmelin kömpelöt kodin taidot eivät tue kuvausta äidistä kodin alueen taitajana. Kodinhoitajana toimiva Miska -hahmo taas on alkuperäisistä Muumi -tarinoista poiketen varsin tietoisesti muutettu naishahmo Mii-sasta mieshahmoksi, jolloin mies perinteisestä työnjaosta poikkeavasti kodinhoitajana tulee representoiduksi. Yhtenä keskeisimpänä naishahmona hoivaroolin haastaja on myös Pikku Myy, jonka piirteet sekä kiinnostuksen kohteet esitetään hoivarooliin nähden vastakkaisina. Aiemmistä huomiosta poiketen Pikku Myyn hahmo toimii haastajana molemmissa sarjoissa, ei vain uudemmassa.

Tuloksia kootessa on huomionarvoista painottaa, miten aina hahmoihin henkilökohtaisesti samaistuminen vaikuttaa siihen, mitkä representaatiot merkityksineen ja rooleineen resonoivat katsojassa. Vaikka tuloksissani hahmojen ja eri huomioiden määrän perusteella muumianimaatiosarjat kokonaiskuvassa vahvistavat käsitystä esimerkiksi naisista hoivavastuussa enemmän kuin haastavat sitä, niin voi Pikku Myyn vastakkainen representaatio resonoida jossain katsojassa kaikista eniten vaikuttaen hänessä syntyviin merkityksenantoihin. Tarkoitukseni ei ole ollut ottaa kantaa eri katsojajohdissa syntyviin merkityksiin, vaan esittää laajasti, millaisia naiskuvauksia

muumianimaatioista löytyy. Naiskuvauksista tekemäni merkityksenannot olen pyrkinyt myös sitomaan aiempien teoreettisten näkökulmien valossa laajempaan kuvaan. Esimerkiksi yhtenä keskeisimpänä naishahmona Muumimamman hahmo nousi tässä tutkimuksessa hoivaroolin osalta painoarvossaan yhdeksi vaikuttavimmaksi jo pelkien huomioiden määrän takia, mutta myös siksi, että hahmo on perheen äiti. Hahmossa todentuu lähtökohdat hoivasta ja kodin alueesta vahvasti äitiyteen liitettynä (Vuori 2010, 116), mikä teoreettisena lähtökohtana itsessään tekee huoltajahahmojen mediarepresentaatioiden tarkastelusta mielestäni merkittävää jatkoa ajatellen. Aiempaa tutkimusta mukaillen teoreettiset lähtökohdat todentuvat aineistossa muissakin representaatioissa. Kuten tutkimuksessa lasten sarjakuvien sukupuolirepresentaatioista, määrittäytyy nainen myös muumianimaatiosarjoissa pärjäämättömämmäksi, suojelua tarvitseväksi sukupuoleksi suhteessa pelastajana toimivaan mieheen (Thompson & Zerbinos 1995; 662, 668). Aineistossa todentuu myös ulkonäkökeskeinen kulttuurimme siinä, että vaikka ulkonäköpaineet koskettavat osaltansa kaikkia, niin ulkonäkökeskeisyys ja kauneus vaivannäön vaatimuksineen on erityisesti naiseuteen liitettävä, kun miesten positioksi jää usein arvostaa naiskauneutta (Hemminki 2004, 9).

Aiempien teoreettisten lähtökohtien ja stereotyyppien todentuminen aineistossani osoittaa representaatiojärjestelmän toimimisen merkitysatkumoita tuottavana. Muutosten havaitseminen naiskuvassa taas kertoo representaatiojärjestelmän muovautuvasta luonteesta eli mahdollisuudesta toisin tekemiseen. Yhteiskunnan ajankuvan voi tulkita muuttuneen 30 vuodessa niin, että uudesta sarjasta suhteessa vanhaan sarjaan poisjätetyt kuvaukset eivät sovi enää sosiaalisesti hyväksytyihin raameihin. Naiskuvan muumianimaatiosarjojen välillä ei voi sanoa kuitenkaan muuttuneen merkittävästi, vaikka kärkkäimmät kuvaukset jäivät 1990-luvulle, sillä perusroolitukset uusiutuivat. Muutosten suhteellisen vähäisyyden vuoksi populaarikulttuurituotteiden, kuten elokuvien ja sarjojen uudelleenversiointi ei tulosteni perusteella ole tehokkain tapa luoda erilaisia, pyrkimykseltään laajasti resonoivia representaatioita. Uudelleenversiointi rajaa mahdollisuuksia toisin tekemiseen, sillä hahmoissa itsessään pidetään tietyt piirteet hahmojen ja tarinoiden alkuperää kunnioittaen samoina. Toisaalta omassa

analyysiprosessissani huomasin, että kun alkuperäiseen hahmoon tehtiin yllättävä muutos tai hahmon toiminta poikkesi totutusta, huomiota herättämällä resonoi se itsessäni yllättävän paljon. En kiellä siis uudelleenversioinnin potentiaalia uusien merkitysten luojana – pidän tämänkin tutkimuksen tulosten sarjojen vertailun osalta peilautuvan yhteiskunnalliseen järjestykseen, jossa merkitykset ovat muuttuneet. Uskon kuitenkin, että mikäli muutoksia olisi toteutettu laajemmin, olisi hahmoilta ja tarinoilta helposti lähtenyt tarvittava pohja säilyttääkseen yhteyden alkuperäiseen.

Tulosten perusteella täysin uusien hahmojen ja tarinoiden luominen animaatioteollisuudessa ja muussa mediatuotannossa näyttäytyy siis tehokkaampana mikäli pyritään purkaa juurtuneita sukupuolistereotyppejä ja muuttaa sukupuolinormistoa sallivammaksi. On kuitenkin kompleksista määrittellä tarkasti, millaiset representaatiot ovat totuudenmukaisia tai hyviä, koska kaikki representaatiot ovat jossain määrin valheellisia, rajattuja kuvauksia suhteessa johonkin. Sallivampi sukupuolinormisto lähtee liikkeelle kuitenkin erilaisuudesta eikä mediarepresentaatioissa ole havaittavissa kovin laajasti erilaisia sukupuolikuvauksia, puhumattakaan esimerkiksi muunsukupuolisuudesta. Naiseuden osalta kuvastoissa ilmenevien naisstereotyyppien nähdään ylläpitävän yksipuolista, naisia vähättelevää ja alentavaa sukupuoli-ideologiaa (Koivunen 1995, 25), joten näen stereotyyppien purkamisen aiheellisena.

Tuloksissani toistuviin kuvauksiin peilaten näen toisin tekemisen, stereotyyppien purkamisen ja uusien representaatioiden luomisen lähtevän hedelmällisimmin liikkeelle hahmojen tavallisista arkisista toimintamalleista. Tiettyä vallitsevaa aineistosanikin havaittavaa sukupuolinormistoa havainnollistaa ironisesti sekin, miten sanoitin erikseen muumianimaatiosarjoissa ilmenevät halventavammat kommentit kärkeiksi ja kuvaukset liittyen esimerkiksi naisten hoivarooliin nimitän tavallisemmaksi ja arkiseksi. Minuunkin vaikuttaa binäärinen sukupuolijärjestelmä, jonka nähdään pysyvän tiukkana sisältäen laajasti normistoa ja erontekoja miesten ja naisten välillä, vaikka sukupuoli ajan kuluessa voidaankin kokea vähemmän yksilöä rajoittavana tekijänä (Hirdman 1990, 21–31). Vähemmän huomiota herättävät, itsestään selvältä tai

tavalliselta tutuntuvat kuvaukset ovat juuri niitä, joiden kohdalla erilaiset ihmisten elämää ohjaavat ja rajoittavat normistot pysyvät kaikista tiukimmassa ja sisältävät lähempää tarkastelua kaipaavia myyttejä ja uskomuksia. Näitä uskomuksia ja niistä seuraavia yhteiskunnallisen toimijuuden vaikutuksia uskon pystyneeni valottamaan tutkimuksellani, kun valitsin teoreettiseksi lähtökohdaksi erilaiset naiseuden myytit stereotyyppioina yhdistettynä arjen konkretiaan.

Juuri erilaisiin kulttuurisiin lähtökohtiin peilaaminen ja todellisten vaikutusten esille tuominen tekevät representaatiotutkimuksen merkittäväksi, mitä pidän välttämättömänä lähtökohtana representaatiotutkimusta jatkossa tekevillekin. Koen sen olevan keskeisempi huomioitava seikka, kuin sisältö, jota tutkitaan, koska representaatioita on tärkeää tutkia sisällöstä huolimatta. Jatkotutkimusta voisi siksi myös tehdä tarkentamalla tarkastelun vain johonkin tiettyyn juurtuneeseen representaatioon. Se mahdollistaisi representaation ympärillä olevien merkitysten, lähtökohtien ja seurausten, syvemmän käsittelyn. Kiinnostavaa olisi esimerkiksi laajamittaisemmin huoltajuuden ja hoivavastuun representaatioiden tutkiminen. Vastakohtana juurtuneelle kuvaukselle toinen tärkeä kulma jatkotutkimukseen voisi olla näkymättömämmät sukupuoli-representaatiot sukupuolen kokemattomuudesta ja muista moninaisista sukupuoli-kokemuksista, joissa liikutaan eri tavoin oman sukupuoli-identiteetin spektrillä. Tällöin lähtökohtana olisi näiden representoinnin tai representoimatta jättämisen linkittyminen kulttuuriin, historiaan sekä tulevaan.

LÄHTEET

- Aarseth, H. & Holter, Ø. G. (1994). *Mäns Livssammanhang*. Stockholm: Bonnier.
- Abel, S. (1995). The Rabbit in Drag: Camp and Gender Construction in the American Animated Cartoon. *Journal of Popular Culture*, 29(3).
- Aho, T., Nieminen, J. & Salo, A. (2021). *Miestutkimuksen metodologiaa*. Vastapaino.
- Alasuutari, M. (2016). Tytön ja pojan varhaiskasvatus. Teoksessa M. Husso & R. Heiskala (toim.), *Sukupuolikysymys* (s. 122–141). Helsinki: Gaudeamus.
- Althusser, L. (1984). *Ideologiset valtiokoneistot*. Suom. L. Lehto. & H. Sivenius. Tampere: Kansankulttuuri ja Vastapaino. Alkuperäisteos vuodelta 1976.
- Ashmore, R. D. & Del Boca, F. K. (1979). *Sex Stereotypes and Implicit Personality Theory: Toward a Cognitive-Social Psychological Conceptualization*.
- Bacon, H. (2000). *Audiovisuaalisen kerronnan teoria*. (2. painos). Helsinki: Suomalaisen kirjallisuuden seura.
- Baker-Sperry, L. & Grauerholz, L. (2003). The Pervasiveness and Persistence of the Feminine Beauty Ideal in Children's Fairy Tales. *Gender & Society*, 17(5), <https://www.jstor.org/stable/3594706>
- Baker Webster, L. & French, S. L. (2016). *Who's That Girl*. Teoksessa C. Elliot (toim.), *Gender, Media and Organization: Challenging Mis(s) Representations of Women Leaders and Managers* (s. 37-48). Information Age Publishing.
- Bauman, Z. (1978). *Hermeneutics and Social Science*. New York: Columbia University Press.
- Beauvoir, S. (2009). *Toinen sukupuoli: 1, Tosiasiat ja myytit*. Suom. I. Koskinen., H. Lukkari. & E. Ruonakoski. Helsinki: Tammi. Alkuperäisteos vuodelta 1949.
- Berg, K. (2008). *Äitiys kulttuurisina odotuksina*. [väitöskirja, Väestöliitto].
- Birkbeck, V., Coyne, S. M., Linder, J. R., Nelson, D. A., Rasmussen, E. E., (2016). *Pretty As a Princess: Longitudinal Effects of Engagement with Disney Princesses on Gender Stereotypes, Body Esteem, and Prosocial Behavior in Children*. *Child Development*, 87(6), 1909–1925. <https://doi.org/10.1111/cdev.12569>

- Bordo, S. (1993). *Feminism, Foucault and the Politics of the Body*. Teoksessa C. Ramazanoglu (toim.), *Reconstructing Foucault* (s. 219-243). https://doi.org/10.1163/9789004456839_011
- Bouldin, J. (2000). Bodacious Bodies and the Voluptuous Gaze: A Phenomenology of Animation Spectatorship. *Animation Journal*, 8(2), 56-67.
- Butler, J. (2006). *Hankala sukupuoli: Feminismi ja identiteetin kumous*. Suom. T. Pulkkinen & L-M. Rossi. Helsinki: Gaudeamus.
- Butler, J. (2015). *Notes Toward a Performative Theory of Assembly*. Harvard University Press.
- Brink, P. J. (1994). Stigma and Obesity. *Clinical Nursing Research*, 3(4), 291-293.
- Brown, L. K. (1979). Women and Business Management. *Signs: Journal of Women in Culture and Society*, 5(2), 266-288. <https://doi.org/10.1086/493708>
- Campbell, J. (1949). *A hero with a thousand faces*. Pantheon Books.
- Carli, L. L. & Eagly, A. H. (2011). Gender and leadership. Teoksessa C. Bryman, D. Collinson, K. Grint, B. Jackson & M. Uhl-Bien (toim.), *The Sage Handbook of Leadership* (s. 103-113).
- Connell, R. W. (1987). *Gender and Power: Society, the Person, and Sexual Politics*.
- Dyer, R. (1993). *The Matter of Images: Essays on Representation*.
- Elliott, C. & Stead, V. (2018). Constructing Women's Leadership Representation in the UK Press During a Time of Financial Crisis: Gender capitals and dialectical tensions. *Organization Studies*, 39(1), 19-45. <https://doi.org/10.1177/0170840617708002>
- Eskola, J. (2001). Laadullisen tutkimuksen juhannustaiat. Laadullisen aineiston analyysi vaihe vaiheelta. Teoksessa J. Aaltola & R. Valli (toim.), *Ikkunoita tutkimusmetodeihin II. Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin* (s. 133-157). Jyväskylä: PS-kustannus.
- Fairclough, N. (1997). *Miten media puhuu*. Suom. V. Blom & K. Hazard. Tampere: Vastapaino.
- Freedman, R. (1988). *Beauty Bound: Why Women Strive for Physical Perfection*. London: Columbus Books.

- Fromm, E. (2006[1956]). *The art of loving*. Suom. M. Luoma & M. Matikainen (1969). *Rakkauden vaikea taito*.
- Gallego-Pace, M. E., Mills, M. J. & Torte L. M. (2016). *Is she really into it?* Teoksessa C. Elliot (toim.), *Gender, Media, and Organization: Challenging Mis(s)Representations of Women Leaders and Managers* (s. 19–35). Charlotte, NC: Information Age Publishing.
- Goffman, E. (2012). *Vuorovaikutuksen sosiologia*. Tampere: Vastapaino.
- Hakkarainen, P. & Kumpulainen, K. (2011). *Liikkuva kuva: Muuttuva opetus ja oppiminen*. Lapin yliopisto, kasvatustieteiden tiedekunta; Jyväskylän yliopisto, Kokkolan yliopistokeskus Chydenius.
- Hall, S. (1992). *Ideologia ja tiedotustutkimus*. Teoksessa Koivisto, J., Lehtonen, M., Uusitupa, T., & Grossberg, L. (toim.), *Kulttuurin ja politiikan murroksia* (s. 194–210). Tampere: Vastapaino.
- Hannonen, I. (2019). *Miljoonayleisön kerännyt Muumilaakso jatkuu toisella tuotantokaudella!* Yle.fi. Haettu 8.11.2023 osoitteesta <https://yle.fi/aihe/artikkeli/2019/12/04/miljoonayleison-kerannyt-muumilaakso-jatkuu-toisella-tuotantokaudella>
- Harjunen, H. (2004). *Lihavuus, stigma ja sukupuoli*. Teoksessa E. Jokinen, M. Kaskisaari & M. Husso (toim.), *Ruumis töihin* (s. 243–262). Vastapaino.
- Hays, S. (1996). *The Cultural Contradictions of Motherhood*. New Haven: Yale University Press.
- Heilman, M. E. (2001). *Description and Prescription: How Gender Stereotypes Prevent Women's Ascent up the Organizational Ladder*. *Journal of Social Issues*, 57(4), 657–674.
- Helfert, S. & Warschburger, P. (2013). *The face of Appearance-Related Social Pressure: Gender, age and Body Mass Variations in Peer and Parental Pressure During Adolescence*. *Child and Adolescent Psychiatry and Mental Health*, 7(1), 16.
- Hemminki, E. (2004). *Terveysthuolto ja kauneus*. Julkaisussa H. Toiviainen, T. Väänänen & E. Hemminki (toim.), *Ulkonäkö, työelämä, terveys* (s. 9–12). Haettu 10.1.2024 osoitteesta <http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/77043/Aiheita20-2004.pdf?sequence=1>.
- Herkman, J. (2001). *Audiovisuaalinen mediakulttuuri*. Tampere: Vastapaino.

- Hirdman, Y. (1990). Genussystemet. Julkaisussa Demokrati och makt i Sverige. Maktutredningens huvudrapport. Stockholm.
- Houkes, I., Twellaar, M., Verdonk, P & Winants, Y. (2011). Development of Burnout Over Time and the Causal Order of the Three Dimensions of Burnout Among Male and Female GPs: A Three-Wave Panel Study. *BMC Public Health*, 11:240, 1-13.
- Husso, M. (2016). Sukupuoli ruumiillisena tapaisuutena ja elettyinä suhteena. Teoksessa M. Husso & R. Heiskala (toim.), *Sukupuolikysymys* (s.73-91). Helsinki: Gaudeamus.
- Huuki, T., Kivijärvi, A. & Lunabba, H. (2018). Kohti sukupuolivastuullista poikatutkimusta. Teoksessa T. Huuki, A. Kivijärvi & H. Lunabba (toim.), *Poikatutkimus* (s. 8-27). Tampere: Vastapaino.
- Hyyppä, M. (1996). *Sukupuolten kirjo*. Helsinki: Yliopistopaino. Helsinki University Press.
- Immonen, L. (2021). Multisemioottisen tekstin audiovisuaalista kielioppia. *Virittäjä*, 125(1).
- Jokinen, E. (1996). *Väsynyt äiti: Äitiyden omaelämäkerrallisia esityksiä*. Tampere: Tammer - Paino.
- Keskitalo-Foley, S. (2006). Koulutuksen lupaus, vapaus ja ikuinen toivo: Sukupuoli, koulutus ja asiantuntijuus aikuisopiskelijanaisen elämäkerrassa. *Aikuiskasvatus*, 26(1), 14-23.
- Koivunen, A. (1995). *Isänmaan moninaiset äidinkasvat: Sotavuosien suomalainen naisten elokuva sukupuoliteknologiana*. Turku: Suomen elokuvatutkimuksen seura.
- Kochiyama, A. (2013). Teaching Gender Awareness Through Fairy Tales in the EFL Classroom. *English Review: Journal of English Education*, 2(1), 1-7.
- Korte, I. (1988). *Nainen ja myyttinen nainen*. Helsinki: Yliopistopaino.
- Krawczyk, R. & Thompson, J. K. (2015). The Effects of Advertisements That Sexually Objectify Women on State Body Dissatisfaction and Judgments of Women: The Moderating Roles of Gender and Internalization. *Body image*, 15, 109-119. <https://doi.org/10.1016/j.bodyim.2015.08.001>

- Kuhn, A. & Westwell, G. (2012). *A Dictionary of Film Studies*. Oxford University Press.
- Lagerspetz, K. (1998). *Naisten aggressio*. Hämeenlinna: Karisto Oy.
- Lahikainen, A. R., Mälkiä, T., & Repo, K. (2015). Ikkunoita perhe-elämään. Teoksessa A. R. Lahikainen, T. Mälkiä, & K. Repo (toim.), *Media lapsiperheessä* (s. 40-54). Tampere: Vastapaino.
- Lahti, M. (2002). Johdanto: Nautinto/politiikka. Teoksessa R. Dyer (toim.), *Älä katso! Seksuaalisuus ja rotu viihteen kuvastossa* (s.11-22). Suom. Martti Lahti. Tampere: Vastapaino.
- Lammi-Taskula, J. & Salmi, M. (2016). Perhe, työ ja sukupuoli. Teoksessa M. Husso. & R. Heiskala (toim.), *Sukupuolikysymys* (s. 161-186). Helsinki: Gaudeamus.
- Leary, M. R. & Tangney, J. P. (2011). *Handbook of Self and Identity*. Guilford Press.
- Lempiäinen, K. (2003). *Sosiologian sukupuoli*. Tampere: Vastapaino.
- Linker, K. (1995). Representaatio ja seksuaalisuus. Teoksessa Rossi, L.-M. (toim.), *Kuva ja vastakuvat: Sukupuolen esittämisen ja katseen politiikkaa* (s. 209-244). Helsinki: Gaudeamus.
- Martsola, R. & Mäkelä-Rönholm, M. (2006). Lapsilta kielletty. Kuinka suojella lasta mediatraumalta. Helsinki: Kirjapaino Oy, 34-65.
- McCullough, K. M., Stevenson, N. J. & Wong, Y. J. (2020). Female Video Game Players and the Protective Effect of Feminist Identity Against Internalized Misogyny. *Sex roles*, 82(5-6), 266-276. <https://doi.org/10.1007/s11199-019-01055-7>
- Merikoski, P & Paju, E. (2023). Arvottamisen sosiologia ja viihdyttävät ja kiihdyttävät naisartistit. *Sociologia*, 60(1), 1-4.
- Meyer E. (2010). Gender and Sexual diversity in Schools. *Explorations of Educational Purpose*, 10, 33-44.
- Mustonen, A. (2001). *Mediapsykologia*. Helsinki: Werner Söderström.
- Mäntynen, A. & Pietikäinen, S. (2019). *Uusi kurssi kohti diskurssia*. Tampere: Vastapaino.

- Naskali, P. (2010). Kasvatus, koulutus ja sukupuoli. Teoksessa T. Saresma, L.-M. Rossi & T. Juvonen (toim.), *Käsikirja sukupuoleen* (s. 277-291). Tampere: Vastapaino.
- Nikunen, K. (2005). Pornokuva ja äidin katse. Teoksessa M. Laiho & I. Ruoho (toim.), *Median merkitsemät. Ruumis ja sukupuoli kuvassa* (s. 131-152). Jyväskylä: PS-kustannus.
- Niskanen, E. (2018). Muumit japanilaisessa animaatiotuotannossa 1960-1990-luvuilla. *Lähikuva-audiovisuaalisen kulttuurin tieteellinen julkaisu*, 31(4), 90-97.
- Nykyri, T. (1996). Naiseuden naamiaiset. Nuoren naisen diskoruumiillisuus. *Jyväskylän yliopisto. Nykykulttuurin tutkimusyksikkö. Julkaisuja* 6, 35-37.
- Oakley, J. G. (2000). Gender-based Barriers to Senior Management Positions: Understanding the Scarcity of Female CEOs. *Journal of Business Ethics*, 27(4), 321-334.
- Paasonen, S. (2010). Sukupuoli ja representaatio. Teoksessa T. Saresma, L.-M. Rossi & T. Juvonen (toim.), *Käsikirja sukupuoleen* (s. 39-49). Tampere: Vastapaino.
- Place, J. (1987). *Women in Film Noir*. Teoksessa E. Ann Kaplan (toim.), *Women in Film Noir* (s. 35-67). London: British Film Institute.
- Potter, W. J. (2016). *Media Literacy*. New Delhi & Singapore: SAGE Publications.
Haettu 19.12.2023 osoitteesta
https://www.sagepub.com/sites/default/files/upm-binaries/18529_Chapter5.pdf
- Pusa, T. & Suominen, A. (2018). *Feminism and Queer in Art Education*. Aalto University. School of Arts, Design and Architecture. Aalto ARTS Books.
- Raij, T & Tani, P. (2015). Transsukupuolisen identiteetin neurobiologinen perusta. *Duodecim: Lääketieteellinen aikakauskirja*, 131(4), 365-366.
- Rose, G. (2007). *Visual Methodologies: An Introduction to the Interpretation of Visual Materials*. London: Sage.
- Rossi, L-M. (2012). Sukupuoli ja seksuaalisuus, erosta eroihin. Teoksessa T. Saresma, L-M. Rossi & T. Juvonen (toim.), *Käsikirja sukupuoleen* (s. 21-38). Tampere: Vastapaino.
- Rosma, J. (1984). Johdatus elokuvadramaturgiaan. Teoksessa J. Rosma (toim.), *Elokuvadramaturgian salaisuudet* (s. 9-109). Suomen elokuvasäätiö.

- Rubin, G. (1975). The Traffic in Women: Notes on the 'Political Economy' of Sex. *Anthropologie et Sociétés*, 3(2).
- Rönnerberg, M. (1990). *Siistiä! Ns. Roskakulttuurista*. Helsinki: LIKE Kustannus Oy.
- Salokoski, T. (2007). Turvallista mediamatkaa! Taitavaksi median tulkitsijaksi aikuisen tukemana. Teoksessa L. Pentikäinen, A. Ruhala & H. Niinistö (toim.), *Mediamatkaa! Osa 2 - Kasvattajan matkaopas lasten mediamaailmaan* (s. 75-86). Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.
- Schyller, I. & Rydin, I. (1989). Upplevelse och förståelse av humor. Teoksessa C. von Feilitzen, L. Filipson, I. Rydin & I. Schyller (toim.), *Barn och unga i medieåldern. Fakta i ord och siffror* Kristianstad: Rabén & Sjögren.
- Signorielli, N. (2001). Television's Gender Role Images and Contribution to Stereotyping: Past, Present, Future. Teoksessa D. Singer & J. Singer (toim.), *Handbook of Children and the Media* (s. 341-358). Thousand Oaks: Sage Publications.
- Silvasti, T. (2014). Sisällönanalyysi. Teoksessa I. Massa (toim.) *Polkuja yhteiskuntatieteelliseen ympäristötutkimukseen* (s.33-48). Helsinki: Gaudeamus.
- Skeggs, B. (2005). The Making of Class and Gender through Visualizing Moral Subject Formation. *Sociology*, 39(5), 965-982.
- Stoker, J. I., Van der Velde, M., & Lammers, J. (2012). Factors Relating to Managerial Stereotypes: The Role of Gender of the Employee and the Manager and Management Gender Ratio. *Journal of Business and Psychology*, 27(1), 31-42.
- Thompson, T. L. & Zerbinos, E. (1995). Gender Roles in Animated Cartoons: Has the Picture Changed in 20 years? *Sex Roles*, 32, 651-673.
- Tuomi, J. & Sarajärvi, A. (2018). *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi*. Helsinki: Tammi.
- Turner, B. S. (1984). *The Body and Society*. Oxford, New York: Basil Blackwell.
- Valkonen, S. (2012). *Television merkitys lasten arjessa* [väitöskirja, Tampereen yliopisto].
- Vuori, J. (2010). Äitiys sukupuolikysymyksenä. Teoksessa S. Tuija, R. Leena-Maija & T. Juvonen (toim.), *Käsikirja sukupuoleen* (s. 109-120). Tampere: Vastapaino.

Warner, J. (2010). Esipuhe teoksessa S. Lintott (toim.), *Motherhood - Philosophy for Everyone, the Birth of Wisdom*. Chichester, Malden, MA: Wiley-Blackwell Publishing.

Wolf, N. (1996). *Kauneuden myytti: Kuinka mielikuvilla hallitaan naista*. Suom. H. Bützow. Helsinki: Kirjayhtymä Oy.